

Kestävä kehitys ja kilpailukyky

TT:n näkemyksiä kestävästä
kehityksen edellytyksistä

Huhtikuu
2004

Kestävä kehitys ja kilpailukyky

TT:n näkemyksiä kestäväen kehityksen edellytyksistä

Alkusanat

Ovatko
**kestävä kehitys ja
kilpailukyky**
toistensa tuki vai uhka?

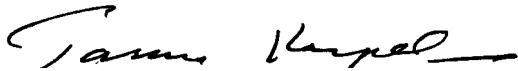
Keskustelu kestävästä kehityksestä sai alkunsa maailmanlaajuisista huolista: kehitysmaiden köyhyydestä, luonnonvarojen ehtymisestä ja ympäristön pilaantumisesta. Brundtlandin komission (1987) esittämät näkökohdat ovat monelta osin edelleen varteenotettavia, mutta voimistunut globalisaatio eli talouden ja kanssakäymisen maailmanlaajuistuminen on tuonut mukaan uusia näkökohtia. Siksi keskustelu kestävästä kehityksestä ja kilpailukykyisestä suhteesta on ajankohtainen juuri nyt.

Vielä muutama vuosi sitten keskustelu globalisaatiosta keskittyi siihen, onko globaali kehitys hyvä vai huono asia. Nyt keskustellaan siitä, voidaanko globalisaatiota suunnata niin, että sen hyödyt olisivat mahdollisimman suuret ja haitat mahdollisimman vähäiset. Lähtökohhtana on se, että globalisaatiota ei voi eikä pidäkään pysäyttää.

Tässä tilanteessa on tärkeää pohtia, miten Suomi voi parhaiten toimia kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa kestävästä kehityksestä periaatteiden mukaisesti. Ollennainen kysymys on, mitkä ovat kestävästä kehityksestä ja kilpailukykyisestä kytkennät. Ovatko kestävä kehitys ja kilpailukyky toistensa uhka vai tukevatko ne toisiaan? Miten Suomi voi edistää kestävästä kehityksestä maailmanlaajuisesti ja samalla tukea omaa menestymistään?

Tässä puheenvuorossa esitetään TT:n näkemyksiä yllä mainittuihin kysymyksiin. Puheenvuoro on tarkoitettu kansalliseen keskusteluun, ja se tarjoaa ajatuksia ja aineksia kansallista päätöksentekoa varten. Moni asia ei ole yksin Suomen ratkaistavissa, ja siksi puheenvuorossa on myös näkemyksiä siitä, miten Suomen tulisi vaikuttaa kestävästä kehityksestä politiikkaan Euroopan unionissa ja kansainvälisillä foorumeilla.

Helsingissä huhtikuussa 2004

Tarmo Korpela
Varatoimitusjohtaja

Tellervo Kylä-Harakka-Ruonala
Johtaja

Sisältö

Alkusanat	3
Tiivistelmä	6
1. Mistä kestävässä kehityksessä on kysymys?	9
2. Suomi, kilpailukyky ja kestävä kehitys	10
3. Suomi kestäväenä toiminta- ja elinympäristönä	11
3.1 Kestävä kulutus ja tuotanto	11
3.2 Tehokkaat energia-, liikenne- ja ympäristöpalvelut	13
3.3 Osaamisen ja teknologian jatkuva parantaminen	14
3.4 Turvallisuus, terveys ja hyvälaatuinen ympäristö	16
4. Kestävän kehityksen vaikuttajat	17
4.1 Hyvä hallinto ja päätöksenteko	17
4.2 Kilpailukykyiset ja vastuulliset yritykset	18
4.3 Vastuulliset kansalaiset	20
5. Kestävän kehityksen avainasiat EU:ssa	21
6. Suomi ja kestävä kehityksen maailmanlaajuiset haasteet	22
6.1 Taloudellinen kasvu ja köyhyyden vähentäminen	22
6.2 Paremmat työolot ja ihmisoikeudet	23
6.3 Ilmastonmuutoksen hallinta ja luonnonvarojen kestävä käyttö	24
7. Johtopäätökset: Kilpailukyky luo kestävä kehitystä	25
Liite: Kestävän kehityksen historiaa	26

Tiivistelmä

Kestävän kehityksen myönteinen toimintakehä:

- Jotta Suomi pysyy kestävän kehityksen mukaisena toiminta- ja elinympäristönä, Suomen on oltava taloudellisesti kilpailukykyinen.
- Kun Suomi on kilpailukykyinen ja turvaa oman menestymisensä, Suomella on edellytykset edistää kestävä kehitystä myös maailmanlaajuisesti, globaalisti.
- Globaalin kestävän kehityksen edistäminen voi oikein kohdennettuna tukea Suomen ja suomalaisyritysten kilpailukykyä ja menestymistä.

Myönteisen toimintakehän edellytyksiä:

- Kestävän kehityksen politiikan tulee kannustaa innovaatioihin ja tuotannollisiin investointeihin ja luoda näille onnistumisen edellytyksiä.
- Kestävän kehityksen politiikka ei saa olla rajoittavaa ja säätelevää eikä aiheuttaa sellaisia kustannusrasituksia, joita kilpailijoilla ei ole.

Kestävä kehitys on näkökulma yhteiskunnan kehitykseen. Sen perusajatuksena on ihmisten hyvinvoinnin turvaaminen sekä nykyisin että tulevaisuudessa. Siinä on kolme ulottuvuutta: talous, ihmiset ja ympäristö. Kysymys on tasapainon ja toisiaan tukevien piirteiden etsimisestä näiden kolmen ulottuvuuden kesken. Kestävästä kehityksestä keskustellaan nykyisin monilla foorumeilla – sekä Suomessa että Euroopan unionissa ja kansainvälisesti.

Kilpailukyky luo kestävä kehitystä

Suomessa on edistytty pitkälle ympäristönsuojelussa. Myös suomalainen sosiaaliturva on maailman kattavimpia. Se ei kuitenkaan jatku,

ellei sen rahoitusta pystytä turvaamaan. Nykyisin Suomen tärkein kestävä kehityksen haaste onkin kilpailukykyisen talouden turvaaminen.

Kilpailukykyinen talous on välttämätön perusta sille, että Suomi voi olla hyvä elinympäristö kansalaisille nyt ja tulevaisuudessa. Se antaa myös edellytyksiä edistää kestävä kehitystä maailmanlaajuisesti. Ilman kilpailukykyä ei ole kestävä kehitystä.

Suomen menestymisen edellytys on, että Suomi on yrityksille ja työnteolle suotuisa toimintaympäristö ja houkutteleva investointikohde. Yritykset luovat talouskasvua ja rakentavat siten kestävä kehityksen perustaa. Talouskasvua syntyy, kun työllisyys ja tuottavuus lisääntyvät. Työllisyyden lisääminen vaatii muutoksia työmarkkinoilla sekä yrittäjyyden kannustamista. Tuottavuuden lisääminen edellyttää osaamisen ja teknologian jatkuvaa parantamista. Tätä edellyttää myös luonnonvarojen säästävä ja tehokas käyttö, ekotehokkuus.

Tieto ja investoinnit edistävät kestävä kulutusta ja tuotantoa

Jotta tutkimus- ja kehitystyön tulokset saadaan käyttöön tehokkaampina tuotantomenetelminä ja parempina tuotteina, tarvitaan yrityksiltä tuotannollisia investointeja. Yritysten puolestaan on oltava riittävän kannattavia, jotta ne pystyvät rahoittamaan investoinnit. Vain tätä kautta syntyy kestävä tuotanto. Kestävän kehityksen politiikka ei siis saa olla rajoittavaa ja säätelevää, vaan sen tulee kannustaa kehitykseen – innovaatioihin ja tuotannollisiin investointeihin – ja luoda näille onnistumisen edellytyksiä.

Tuotannon globaalit ympäristövaikutukset määräytyvät sen mukaan, kuinka suuri on tuotteiden kokonaiskysyntä ja miten ekotehokkaasti ne tuotetaan. Koska suomalaiset yritykset ovat ekotehokkaita, on hyödyllistä, että energiaa ja luonnonvaroja paljon tarvitsevia maailmanmarkkinatuotteita valmistetaan Suomessa.

Kestävää kulutusta voidaan edistää kuluttajien tuotevalintoja ja käyttäytymistä koskevan tiedon, koulutuksen ja valistuksen avulla. Vastuu valinnoista on kuluttajilla itsellään. Jos säädöksillä ja määräyksillä yritettäisiin määritellä, mitkä tuotteet ja palvelut ovat kestävän kehityksen mukaisia, määriteltäisiin samalla se, mitä ihmisten tulee arvostaa.

Tehokkaat energia-, liikenne- ja ympäristöpalvelut ovat välttämättömiä sekä yrityksille että koko yhteiskunnan toimivuudelle. Tärkeää on, että infrastruktuuri on kaikkien helposti saatavilla, sen kustannukset ovat kohtuulliset ja se on ympäristön kannalta mahdollisimman tehokas ja haitaton. Markkinoiden avaaminen ja vapaa kilpailu lisäävät järjestelmien ja palveluiden tehokkuutta. Niiden kustannuksia ja hintoja ei pidä nostaa veroilla ja maksuilla.

Infrastruktuuriin kuuluu myös hyvin toimiva innovaatiojärjestelmä. Kestävä kehitys ei ole erillinen tutkimus- ja osaamisalue, vaan tutkimukseen ja koulutukseen sisältyvä näkökulma. Kestävän kehityksen ja sen edellytysten ymmärtämiseksi kouluopetukseen tulisi sisällyttää nykyistä enemmän talous- ja teknologiatietoa.

Koska ei ole mahdollista laatia yksiselitteisiä mittareita sille, minkälainen on kestävän kehityksen mukainen tuote tai teknologia, niiden kehitystä ei voida ohjata menestyksellisesti viranomaismääräyksillä. Tekniikan kehitys on kiinteä osa liiketoiminnan kehittämistä, ja tuotekehitystä ohjaa ensisijaisesti asiakas. Viranomaiset voivat parhaiten suunnata teknologian ja tuotteiden kehitystyötä lisäämällä tietoa pitkän ajan tarpeista, haasteista ja odotuksista.

Turvallisuus, terveys ja hyvä ympäristö edellyttävät tehokkuutta

Hyvän elinympäristön tekijöitä ovat myös toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä hyvälaatuinen ympäristö. Suomen laaja sosiaaliturvajärjestelmä kattaa kansalaisten kaikki elämäntilat. Sosiaalimenot ovat Suomessa korkeat, ja korkea työttömyys on nostanut niitä. Menojen pienentämiseksi ja rahoituksen turvaamiseksi

si on sosiaaliturvan, palkkojen ja verotuksen muodostettava kannustava kokonaisuus niin, että työnteko olisi aina kannattavaa. Lisäksi on varauduttava väestön ikääntymiseen eläkejärjestelmiä kehittämällä ja työuraa pidentämällä. Sosiaali- ja terveyspalveluja on mahdollista tehostaa samoilla keinoilla kuin muutakin infrastruktuuria eli tarjoamalla vaihtoehtoja ja lisäämällä kilpailua.

Terveysriskien vähentämiseksi ja terveyspalvelujen tarpeen vähentämiseksi on tärkeää tunnistaa riskit ja niiden aiheuttajat. Suomessa ympäristönsuojelu on tuottanut hyviä tuloksia, ja elinympäristöstä aiheutuvat terveysriskit hallitaan. Ympäristönsuojelussa kansallisilla toimenpiteillä ei saavuteta enää kovinkaan paljon hyötyä, vaan yhä enemmän tarvitaan EU:n, Itämeren maiden ja maailmanlaajuisista yhteistyötä.

Ketkä ovat kestävän kehityksen vaikuttajia?

Hyvin toimiva poliittinen päätöksentekojärjestelmä ja hallintokoneisto antavat puitteet yhteiskunnan kehitykselle. Päätösten valmistelussa on tärkeää hyödyntää täysipainoisesti elinkeinoelämän näkemykset ja asiantuntemus sekä arvioida ehdotusten vaikutukset yrityksiin, kansantalouteen ja työllisyyteen. Säätelyä ei pidä lisätä, koska se hidastaisi ja kahlitsisi yhteiskunnan ja talouden kehitystä. Säätelyn sijasta hallinnon tulisi edistää kestävää kehitystä luomalla hyvät edellytykset osaamisen ja teknologian jatkuvalla parantamiselle sekä yritysten omaehtoiselle, vastuulliselle toiminnalle.

Yritysten on oltava kannattavia ja kilpailukykyisiä, jotta ne voivat luoda lisäarvoa yhteiskunnalle ja huolehtia sosiaalisista ja ympäristövastuistaan. Vastuullisuudesta voi myös saada kilpailuetua, mutta vain siinä tapauksessa, että sidosryhmät arvostavat sitä ja asiakkaat ovat myös valmiit maksamaan siitä. Osaavan henkilöstön saannin turvaaminen on yrityksille pitkän ajan tärkeimpiä haasteita. Johtamisella on tärkeä merkitys henkilöstön hyvinvoinnille. Ympäristöasiat ovat luonnollinen osa suomalais-

yrittäjien jokapäiväistä liiketoimintaa. Koska yritykset toimivat verkostoissa, vastuullisia työntekijöitä ja ympäristöasioiden hoitoa edistetään koko verkostossa.

Jokaisella kansalaisella on oma vaikutuksensa yhteiskunnan kehitykseen. Ihmisillä on yhteiskunnassa monta roolia – esimerkiksi kuluttaja, työntekijä, perheenjäsen, yhteiskunnallinen vaikuttaja ja tavallinen rivikansalainen. Näissä rooleissaan ihmiset joutuvat tekemään samaa kestävä kehityksen eri ulottuvuuksien punnintaa kuin hallinto ja yrityksetkin. Se on vastuullisen kansalaisen oikeus ja velvollisuus.

EU:n ympäristöpolitiikka tukemaan kestävä kehitystä

EU:n kestävä kehityksen strategiaa on tarpeen tarkistaa niin, että painotetaan enemmän taloudellista ulottuvuutta, jotta voidaan turvata EU:n kilpailukyky ja houkuttelevuus toimintaympäristönä. Tähän kuuluvat toimivat sisämarkkinat, vakaa talous, joustavat työmarkkinat, yrittäjyyden edistäminen, vahva panostus tutkimus- ja kehitysohjelmiin sekä kansainvälisen kaupan vapauden edistäminen.

EU:n ei pidä asettaa ympäristövelvoitteita, jotka aiheuttavat sellaisia kustannusrasituksia, joita kilpailijoilla ei ole. Myös EU:n sisällä velvoitteiden tulee kohdella eri maissa toimivia yrityksiä tasapuolisesti. Sääntelyn ja byrokratian sijasta ympäristöpolitiikan tulisi kannustaa osamisen ja ekotehokkuuden kehittämiseen.

Yksipuolinen ympäristöpolitiikka heikentää EU:n kilpailukykyä ja vie pohjaa kestävältä kehitykseltä. Sen sijaan edistämällä maailmanlaajuisia sitoutumista ympäristönsuojeluun ja ilmastonmuutoksen torjuntaan voidaan tasoittaa kilpailutilannetta ja samalla luoda kansainvälistä kysyntää ekotehokkaille tuotteille ja tekniikoille. Tämä saattaa lisätä EU:n yritysten vientimahdollisuuksia – toisin kuin kilpailukykyä heikentävät yksipuoliset velvoitteet.

Avoin talous ja hyvä hallinto maailmanlaajuisen kehityksen ehtoja

Viennin, tuonnin ja investointien vapauttaminen antavat mahdollisuuksia myös kehitysmaiden taloudelliselle vaurastumiselle. Kehitysmaiden vaurastuminen puolestaan luo uusia markkinoita ja lisää kysyntää. Hyvä hallinto ja vakaa toimintaympäristö ovat välttämättömiä, jotta yritykset voivat toimia vähemmän kehittyneissä maissa. Suomi voi parhaiten edistää globaalia kestävä kehitystä tukemalla kehitysmaiden edellytyksiä osallistua avoimeen kauppaan, panna täytäntöön työoloja ja ihmisoikeuksia koskevat kansainväliset sopimukset ja noudattaa hyvän hallinnon periaatteita.

Yritykset tuovat panoksensa globaaliin kestävä kehitykseen luomalla taloudellista hyvinvointia, hoitamalla hyvin ympäristöasiensa, huolehtimalla omasta henkilöstöstään sekä toimimalla vastuullisesti paikallisia sidosryhmiään kohtaan. Suomalaisilla yrityksillä on lisäksi paljon ympäristöä ja luonnonvaroja säästäviä vientituotteita ja -tekniikoita. Näin ympäristövaikutukset pystytään pitämään kohdemaassa pienempinä kuin silloin, jos markkinoita valtaavat huonompitasoiset kilpailijat.

Ilmastopolitiikka on tuomassa valtioille uuden kilpailutekijän, sillä saatavilla olevien päästöoikeuksien määrä lisää tai vähentää maiden houkuttelevuutta investointikohteena. Globaaliin toimintaympäristöön sopii huonosti se, että asetetaan maakohtaisia päästötavoitteita. Olennaisempaa on tunnistaa ne toiminnot, joiden kehittämisellä on maailmanlaajuisesti suuri merkitys, ja edistää näitä parannuksia. Avainasia on teknologian kehittäminen. Ilmastopolitiikkaan on saatava mukaan kaikki merkittävät päästöjen aiheuttajat, niin teollisuusmaat kuin kehitysmaatkin.

Julkisen vallan ja yritysten yhteistyöllä on mahdollista tukea samanaikaisesti maailmanlaajuisen kestävä kehitystä ja parantaa suomalaisyritysten toimintaedellytyksiä, vientimahdollisuuksia ja menestymistä kansainvälisillä markkinoilla.

1. Mistä kestävässä kehityksessä on kysymys?

Kestävän kehityksen tunnuspiirteet:

- Sen aikajänne ulottuu yli sukupolvien.
- Sen tarkastelukulma on maailmanlaajuinen.
- Siinä on kolme ulottuvuutta: talous, ihmiset ja ympäristö.
- Se on kehityskulku ja näkökulma, ei tiettyä olotila eikä aihepiiri.

Usein sanotaan, että kestävällä kehityksellä on niin monta merkitystä kuin on siitä puhujiakin. Se on luonnollista, sillä kestävä kehitys ei ole yksiselitteinen käsite, jolla olisi tarkasti määritelty sisältö. Kestävä kehitys on jatkuva prosessi, kehityskulku, eikä tietty olotila. Kestävä kehitys ei myöskään koske vain tiettyä aihepiiriä, vaan se on näkökulma koko yhteiskuntaan ja sen kehitykseen.

Kestävällä kehityksellä on tosin myös vakiintunut määritelmä. Sen esitti kestävä kehityksen maailmankomissio (Brundtlandin komissio) vuonna 1987. Sen mukaan kestävä kehitys on **kehitystä, joka turvaa ihmisten tarpeet viemättä tätä mahdollisuutta tulevilta sukupolvilta.**

Kestävän kehityksen olennainen piirre on siis pitkäjänteisyys, yli sukupolvien ulottuva tarkastelu-aika. Toinen piirre on globalisuus, maailmanlaajuinen lähestymistapa.

Kestävän kehityksen keskeinen piirre on myös monipuolinen tarkastelukulma. Siinä on kolme ulottuvuutta: talous, ihmiset ja ympäristö. Kehityksen tulee olla kestävää taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti eli ympäristön kannalta.

Arkielämästä löytyy esimerkkejä kestävä kehityksen periaatteista:

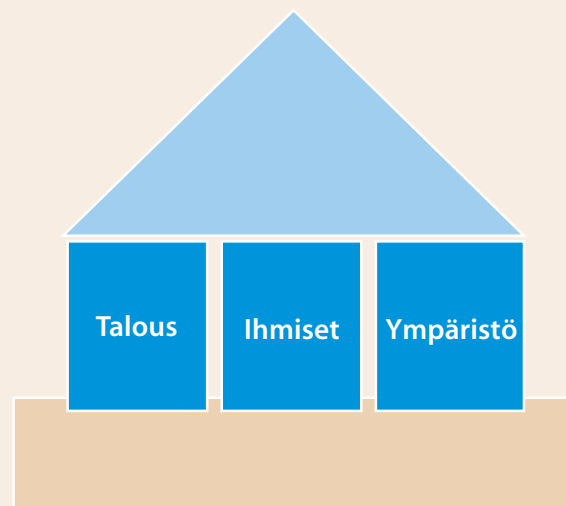
- **Taloudellinen kestävyys** on sitä, että ei eletä yli varojen eikä jätetä velkaa lapsille.
- **Sosiaalinen kestävyys** on muista ihmisistä huolehtimista ja muiden huomioon ottamista.
- **Ekologinen kestävyys** on sitä, että mitään ei haaskata eikä pilata.

Kestävän kehityksen tavoittelu on tasapainon ja toisiaan tukevien piirteiden (win-win-win-tilanteiden) etsimistä näiden kolmen ulottuvuu-

den kesken. Jos jokin ulottuvuus laiminlyödään tai jotakin korostetaan liikaa, kokonaisuus kärsii. Vahva ja kilpailukykyinen talous on edellytys sille, että voidaan huolehtia ihmisten hyvinvoinnista ja ympäristöstä, mutta myöskään talouskasvua ei voida tuottaa kestävästi ihmisistä ja ympäristöstä piittaamatta. Nämä riippuvuudet pätevät niin maailmantaloudessa ja kansantaloudessa kuin yksittäisissä yrityksissä ja yksilötasollakin.

Olennainen on myös sana **kehitys**. Se korostaa sitä, että katse on suunnattava tulevaisuuteen eikä saa pysähtyä vanhaan. Joissakin asioissa kehitys voi merkitä isoa mullistusta, mutta usein kysymys on vain siitä, että asiat tehdään uudella, paremmalla tavalla.

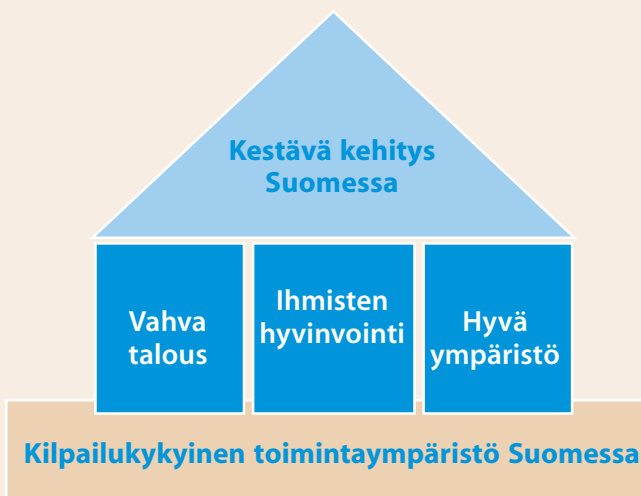
Kestävän kehityksen elementit

2. Suomi, kilpailukyky ja kestävä kehitys

Kestävän kehityksen rakentuminen

Maailmanlaajuinen kestävä kehitys

■ Jokaisella maalla on vastuu omasta toiminnastaan – myös siitä, että se edistää osaltaan kestävä kehitystä. Suomi on kansainvälisten vertailujen perusteella monella tapaa kestävä kehityksen mallimaa. Suomen vahvuuksiksi on mainittu hyvä hallinto, korkea osaamisen ja teknologian taso sekä vastuulliset yritykset. Näistä menestystekijöistä on pidettävä kiinni vastedeskin. Tätä ei kuitenkaan voida tehdä ottamatta huomioon ympäröivää maailmaa.

Suomessa on edistytty pitkälle ympäristön- ja sosiaaliturvan suojelussa. Myös suomalainen sosiaaliturva on maailman kattavimpia. Se ei kuitenkaan jatku, ellei sen rahoitusta pystytä turvaamaan. Nykyisin Suomen tärkein kestävä kehityksen haaste onkin kilpailukykyisen talouden turvaaminen.

Suomen menestymisen edellytys on, että Suomi on yrityksille ja työnteolle suotuisa toimintaympäristö ja houkutteleva investointikohte. Suomalaisyriyten kansainvälistyminen ei ole tälle vastakkainen ilmiö, vaan vahvistaessaan yritysten kasvua ja kehitysmahdollisuuksia se tukee osaltaan Suomen taloutta ja hyvinvointia.

Hyvä toimintaympäristö muodostuu hyvin toimivista työmarkkinoista, tehokkaasta innovaatiojärjestelmästä, joka mahdollistaa tuotta-

Tässä julkaisussa Suomen kilpailukykyllä tarkoitetaan yksityisen ja julkisen sektorin kykyä luoda hyvinvointia ja työpaikkoja kansainväliselle kilpailulle alttiina olevassa toimintaympäristössä.

van tutkimus- ja kehitystoiminnan, ja kunnossa olevista perusrakenteista, infrastruktuurista. Suotuisa toimintaympäristö merkitsee myös sitä, että täällä yrityksillä ei saa olla kilpailijoihin verrattuna suurempaa kustannusrasitusta, kuten korkeampia veroja ja maksuja, ympäristövaatimuksia tai muita velvoitteita. Vertailukohtaksi ei riitä Euroopan unioni tai edes muut läntiset teollisuusmaat, vaan toimintaympäristön on oltava kilpailukykyinen globaalisti.

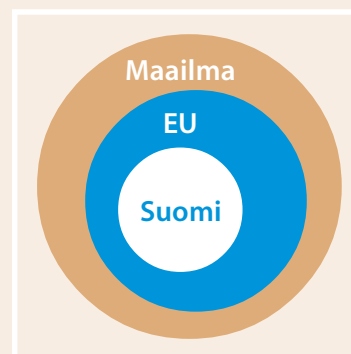
Kilpailukykyinen talous on välttämätön perusta sille, että Suomi voi olla hyvä elinympäristö kansalaisille. Kilpailukykyinen talous mahdollistaa sen, että täällä on työtä, kattavat peruspalvelut ja sosiaaliturva sekä terveellinen

ja viihtyisä ympäristö.

Tällöin Suomella on myös edellytyksiä edistää kestävä kehitystä maailmanlaajuisesti. Kun tämä toiminta kohdistetaan niin, että se luo uutta kysyntää ja edistää yhteisiä pelisääntöjä ja tasavertaisia toimintaedellytyksiä, se voi samalla vahvistaa suomalaisten yritysten kilpailukykyä ja menestymistä kansainvälisillä markkinoilla.

Kestävän kehityksen ongelmat ja haasteet ovat erilaisia Suomessa, EU:ssa ja maailmanlaajuisesti. On tunnistettava, mitkä ovat tärkeimmät haasteet eri tasoilla, jotta toimenpiteet voidaan suunnata oikein maailmanlaajuisen kestävä kehityksen kannalta.

Kestävän kehityksen toimintatasot

3. Suomi kestävässä toiminta- ja elinympäristössä

3.1 Kestävä kulutus ja tuotanto

Kestävän kulutuksen ja tuotannon edellytyksiä:

- Työllisyys ja tuottavuus lisääntyvät.
- Tuotanto on ekotehokasta.
- Kuluttajat tekevät vastuullisia valintoja.

Kestävän kulutuksen ja tuotannon edistäminen on kestävä kehityksen ajankohtaisimpia keskustelunaiheita. Kulutuksen ja tuotannon tulee olla kestävää taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristön kannalta. Toisin sanoen **talouskasvua tulee luoda ekotehokkaasti ja työllisyyttä parantaen**.

Yritykset luovat toiminnallaan talouskasvua ja rakentavat siten kestävä kehityksen perustaa. Talouskasvua syntyy, kun työllisyys ja/tai tuottavuus lisääntyvät. Ne ovat kestävä kehityksen **taloudelliset perusedellytykset**.

Työllisyyden lisääminen on myös kestävä kehityksen **sosiaalinen perusedellytys**. Ilman sitä ei ole mahdollista rahoittaa hyvinvointia, varsinkin kun väestön ikääntyminen tuo uusia rahoitustarpeita. Työ on luonnollisesti myös yksilötasolla hyvin tärkeä asia.

Työllisyyden lisääminen vaatii työmarkkinoiden rakenteiden muuttamista siten, että työnantajan kannattaa tarjota työtä ja työntekijän kannattaa ottaa sitä kaikissa tilanteissa vastaan. Työpaikkojen lisääminen vaatii myös lisää yrityksiä, ja siksi yrittäjyyttä tulee kaikin tavoin kannustaa. Verotuksella on tässä tärkeä merkitys. Työpanos lisääntyy myös työuraa pidentämällä eli opintoja nopeuttamalla ja eläkkeelle jäämistä myöhentämällä.

Tuottavuuden lisääminen puolestaan vaatii osaamista ja teknologiaa. Siksi koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen tulee panostaa vahvasti. Yritykset toimivat verkostoissa, joihin kuuluu isoja ja pieniä, kotimaisia ja ulkomaisia, teollisuuden ja palvelualojen yrityksiä. Tuottavuus merkitsee koko verkoston tuottavuutta.

Kestävän kehityksen **ekologinen perusedellytys** on se, että kulutuksessa ja tuotannossa luonnonvaroja käytetään säästävästi ja tehokkaasti. Tavoitteena on siis ekotehokkuus – tuottaa vähemmästä enemmän ja puhtaammin.

Kestävän kehityksen perusyhtälöt

$$\text{Tuotanto} = \text{Työ} \times \text{Tuottavuus}$$

$$\text{Ekotehokkuus} = \frac{\text{Tuotanto}}{\text{Ympäristövaikutukset}}$$

EU on asettanut tavoitteeksi luonnonvarojen käytön ja taloudellisen kasvun ”irtikytken” eli sen, että luonnonvarojen käyttö ei kasvaisi samassa suhteessa talouden kasvun kanssa. Monissa maissa, myös Suomessa, tällainen irtikytke on jo tapahtunut. Suomessa se johtuu osaksi raaka-aineiden ja energian käytön tehostamisesta, osaksi siitä, että tuotantorakenne on tieto- ja viestintäteollisuuden kasvun vuoksi muuttunut vähemmän raaka-aine- ja energiavaltaiseksi. Samansuuntainen kehitys jatkuu. Se johtuu muun muassa palvelualojen kasvavasta merkityksestä kansantaloudessa.

Energian kulutus henkeä kohti on Suomessa keskimääräistä suurempi kylmän ilmaston, pitkien etäisyyksien ja energia- ja raaka-ainevaltaisen vientiteollisuuden vuoksi. Teollisuuden rakenteen vuoksi myös materiaalien kulutus henkeä kohti laskettuna on keskimääräistä suurempi.

Yksittäisen kansantalouden energia- tai materiaalivaltaisuudella ei kuitenkaan ole merkitystä globaalien ympäristövaikutusten kannalta, vaan olennaista on se, miten ekotehokkaasti tuotteet tuotetaan. Tuotannon kokonaismäärä on riippuvainen maailmanlaajuisesta kysynnästä ja sijoittuminen puolestaan tuotantopanosten saatavuudesta ja hinnasta sekä markkinoiden läheisyydestä.

Siksi ehdotus siitä, että Suomen tuotantorakennetta ohjattaisiin keinotekoisesti säätämällä esimerkiksi energiaa paljon tarvitseville aloille lisää ekoveroja tai asettamalla tiukkoja päästökäytäntöitä, ei ole mielekäs. Se merkitsisi suomalaisen prosessiteollisuuden, kuten metsä- ja metalli-

teollisuuden, kilpailukyvyyn tahallista heikentämistä ja tuotannon siirtymistä muihin maihin.

Jos tuotanto tapahtuu yrityksissä, joiden ekotehokkuus on huonompi kuin suomalaisyritysten, ympäristöhaitat lisääntyvät maailmanlaajuisesti. Sama koskee työoloja, sillä jos tuotannon edellytykset Suomessa heikkenevät, markkinoita valtaavat muualla toimivat yritykset, joiden tuotanto voi tapahtua huonommissa työoloissa. Suomalaiset yritykset ovat ekotehokkuudeltaan ja työoloiltaan nykyaikaisia ja korkeatasoisia. Siksi on hyödyllistä, että energiaa ja luonnonvaroja paljon tarvitsevia maailmanmarkkinatuotteita valmistetaan Suomessa.

Kilpailukykyongelma ei ratkea sillä, että ekoverojen nousu korvattaisiin työntekoon liittyvien verojen ja maksujen – kuten työnantajien sosiaalivakuutusmaksujen – alennuksilla, koska verojen ja maksujen korotukset ja alennukset kohdistuisivat eri yrityksiin.

Tuotannon ekotehokkuuden lisäämisessä tuoksellisin tie on teknologian, osaamisen ja toimintatapojen kehittäminen – ei teollisuuden toimintaedellytysten heikentäminen. Siksi innovaatiot, uudet työtavat ja tuotantotekniikat sekä tuotekehitys ovat välttämättömiä.

Jotta innovaatiot toteutuvat käytännössä eli saadaan käyttöön tehokkaampia tuotantomenetelmiä ja parempia tuotteita, tarvitaan yrityksiltä tuotannollisia investointeja. Yritysten puolestaan on oltava riittävän kannattavia, jotta ne pystyvät rahoittamaan investoinnit. Vain tätä kautta syntyy kestävä tuotantoa.

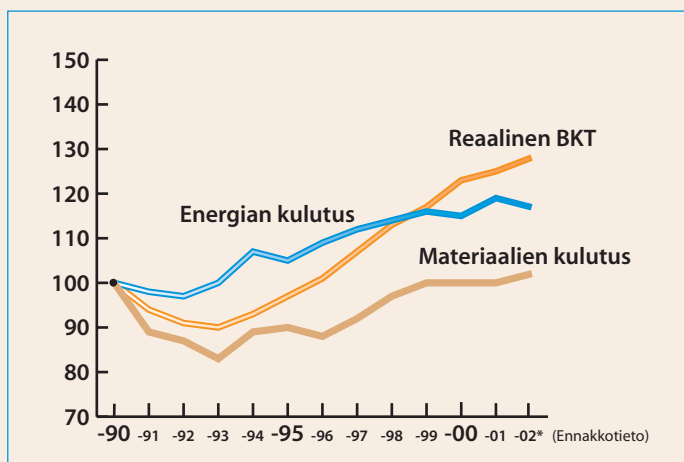
Investointien toteutumiseksi tarvitaan myös viennin ja kotimaisen kysynnän lisääntymistä. Kotimaista kysyntää voidaan lisätä parantamalla kulutusmahdollisuuksia esimerkiksi tuloverotusta alentamalla. Koska Suomessa elintaso on jo korkea, kulutusmahdollisuuksien lisääntymisen johtaa todennäköisesti lisääntyvään palvelujen käyttöön – etenkin jos palvelujen laatu ja hinnat ovat kilpailukykyisiä. Kulutusrakenteen muutoksen vuoksi kulutuksen lisääntyminen ei siis tarkoita, että tavaramäärä ja luonnonvarojen käyttö kasvaisivat automaattisesti samassa määrin.

Vastuu käyttäytymisestä on kuluttajilla itsellään, mutta kulutuksen ekotehokkuutta voidaan edistää kuluttajien tuotevalintoja, tuotteiden käyttöä ja muuta käyttäytymistä koskevan tiedon, koulutuksen ja valistuksen avulla. Kuluttajien valinnat vaikuttavat puolestaan yritysten toimintaan ja tuotteiden tarjontaan.

Olennaista on se, että kuluttajilla on mahdollisuus valita. Tuotteiden luokittelu kestävä kehityksen näkökulmasta hyviin ja huonoihin on mahdotonta. Jos säädöksillä ja määräyksillä määriteltäisiin, mitkä tuotteet ja palvelut ovat kestävä kehityksen mukaisia, määriteltäisiin samalla se, mitä ihmisten tulee arvostaa.

Suomen reaalin BKT:n, energian ja materiaalien kulutuksen kehitys 1990–2002

(1990 = 100)

Lähde: Luonnonvarat ja ympäristö 2003

3.2 Tehokkaat energia-, liikenne- ja ympäristöpalvelut

Tehokkaan infrastruktuurin ominaisuuksia:

- Palvelut ovat saatavilla ja kohtuuhintaisia.
- Markkinat ja vapaa kilpailu toimivat.
- Ympäristöhaitat minimoidaan.

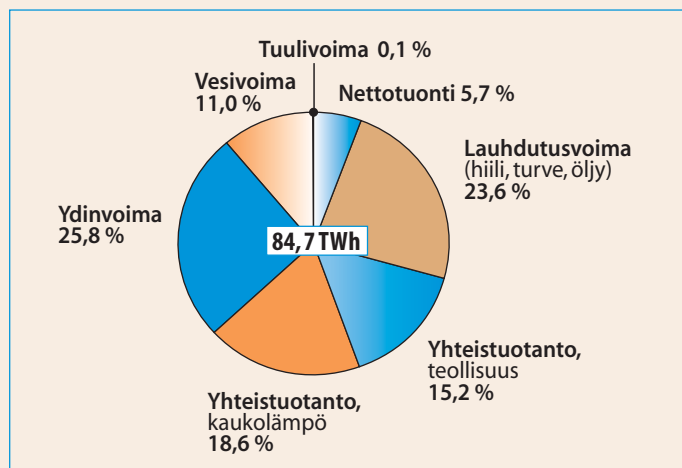
Kunnollinen infrastruktuuri eli hyvin toimivat perusrakenteet ovat välttämättömiä sekä yritysten toiminnalle että koko yhteiskunnan toimivuudelle. Ne ovat kilpailukyvyyn ja kestäväen kehityksen edellytyksiä. Perusrakenteisiin kuuluvat energia-, liikenne- ja tietoliikennejärjestelmät sekä vesi-, jätevesi- ja jätehuoltojärjestelmät eli ympäristöpalvelut.

Tärkeää on, että järjestelmät ja palvelut ovat kaikkien helposti saatavilla ja että niiden kustannukset ovat kohtuulliset. Markkinoiden avaaminen ja vapaa kilpailu lisäävät infrastruktuurin taloudellista tehokkuutta. Välttämätön ehto on myös se, että infrastruktuuri on ympäristön kannalta mahdollisimman tehokas ja haitaton. Perusrakenteet ovat pitkäikäisiä ja näin ollen niitä on kehitettävä ennakoiden tulevia tarpeita ja kehitystä.

Energian saatavuus ja kilpailukykyinen hinta ovat tärkeitä niin yrityksille kuin kansalaisillekin – erityisesti Suomessa, jossa ilmasto, etäisyydet ja tuotantorakenne vaativat keskimääräistä enemmän energiaa. Suomen energiajärjestelmän etuja ovat monipuolisuus sekä uusiutuvien ja päästöttömien energialähteiden – lähinnä bioenergian, vesivoiman ja ydinvoiman – suuri osuus. Monipuolisuus tulee säilyttää vastedeskin, eikä mitään vaihtoehtoa saa sulkea pois. Suomen energiajärjestelmä on osa pohjoismaisia sähkömarkkinoita. Avoimilla markkinoilla kokonaisvoimavarat ovat tehokkaimmassa käytössä, ja Pohjoismaiden erilaiset sähköntuotantorakenteet täydentävät toisiaan.

Jos sähkön hintaa nostetaan poliittisilla päätöksillä, kuten veroilla tai päästökauppajärjestelmällä, lisätään samalla kansalaisten elinkustannuksia sekä kaikkien yritysten tuotantokustannuksia.

Suomen sähkönhankinta vuonna 2003

Lähde: Adato Energia Oy

Koska Suomi sijaitsee kaukana markkinoista ja myös sisäiset välimatkat ovat pitkiä, kuljetus- ja logistiikkakustannukset ovat merkittävä osa suomalaisyritysten kokonaiskustannuksista. Siksi yritykset panostavat luonnostaan paljon kuljetusten tehokkuuteen. Taloudellinen tehokkuus merkitsee samalla myös ekotehokkuutta. Sekä yrityksille että kansalaisille on tärkeää, että liikenneväylät ovat kunnossa ja yhteensopivia. Tiet, rautatiet, satamat, vesiväylät ja lentokentät muodostavat kokonaisuuden, jota ei voida suunnitella toisistaan irrallaan. Kuljetuskustannuksia ei myöskään pidä lisätä ympäristöperusteilla maksuilla.

Jätehuollossa ajankohtainen asia on kilpailun turvaaminen jätteiden keräilyssä ja kuljetuksissa sekä jätteen käsittelytapoja valittaessa. Mitään vaihtoehtoa ei saisi sulkea pois – tietenkin edellyttäen, että ympäristövaatimukset täyttyvät. Säädöksillä ja määräyksillä ei myöskään saa vaikeuttaa materiaalien uudelleenkäyttöä, kierrätystä tai energiasisällön hyödyntämistä. Kierätyksyräaaka-aineita, -tuotteita tai -polttoaineita ei siksi pitäisi luokitella jätteiksi.

Rakentamishankkeisiin on haettu tehokkuutta ottamalla käyttöön linkaarivastuumalli. Sen mukaan valtio tai kunta tilaa hankkeen yksityiseltä yritykseltä, joka huolehtii hankkeen rahoituksesta ja toteutuksesta, kun taas tilaaja eli julkisyhteisö maksaa sen käytöstä. Tätä mallia so-

velletään muun muassa tiehankkeissa sekä julkisten rakennusten, kuten koulujen rakentamisessa.

Yritykset ottavat nykyisin hyvin huomioon ympäristövaikutukset jo hankkeiden suunnitteluvaiheessa. Tätä täydentävät lakisäätöiden ympäristövaikutusten arviointi ja lupamenettelyt. Jotta hankkeet voidaan toteuttaa tehokkaasti, rakentamiseen liittyvää byrokratiaa tulisi karsia. Kaavoitusta on nopeutettava, ja energiantuotantolaitosten, voimajohtojen, liikenneväylien, linkkimastojen ja muiden hankkeiden edellyttämät lupamenettelyt kehitettävä mahdollisimman sujuviksi.

3.3 Osaamisen ja teknologian jatkuva parantaminen

Kestävää kehitystä tukevan osaamisen ja teknologian edellytyksiä:

- Innovaatioille on tilaa eikä teknologia- ja tuotekehitystä kahlita viranomaismääräyksillä.
- Talous- ja teknologiatieto kuuluvat kouluopetukseen.
- Kestävän kehityksen näkökulma on mukana tutkimuksessa ja koulutuksessa.

Osaamisen jatkuva parantaminen ja uuden tiedon luominen ovat välttämättömiä, jotta tapahtuu kehitystä eikä jäädä paikalleen tai taantua. Se on kilpailukyvyn edellytys.

Kestävä kehitys ei ole erillinen tutkimus- ja osaamisalue. Parhaiten kestävä kehitys voidaan edistää, kun se ymmärretään näkökulmaksi tutkimus- ja kehitysohjon sekä koulutukseen. Korkea ammattitaito, teknologian kehittäminen ja hyödyntäminen, kulttuurin vaaliminen sekä luovuus, ahkeruus ja yrittäjyys ovat menestystekijöitä, joita tarvitaan myös kestävä kehityksen perustaksi.

Suomessa on panostettu paljon tutkimukseen ja teknologian kehitykseen. Hyvin toimivaan innovaatiojärjestelmään kuuluvat riittävä tutki-

Innovaatiojärjestelmä

- Koulutus
- Tutkimus ja kehitys
- Rahoitus

mus- ja tuotekehitysrahoitus, laadukas koulutus sekä tutkimus- ja kehitystyön tulosten kaupallistaminen ja tehokas käyttöönotto. Monet muutkin maat panostavat näihin seikkoihin. Pienen maan ylivertaisuus osaamisessa – jota Suomenkin tulee tavoitella – ei voi perustua tutkimuksen määrään, mutta se voi ehkä perustua voimavarojen tehokkaaseen ja ainutlaatuiseseen yhdistämiseen. Verkostoyhteistyöstä on tullut yritysten yleinen toimintatapa, ja tämä malli on käytössä myös tutkimus- ja kehitystyössä.

Tekniikan kehitys vaikuttaa ratkaisevasti yritysten toimintaedellytyksiin ja ihmisten elinympäristöön. Olennainen kysymys on, voidaanko ja millä keinoilla tekniikan kehitystä suunnata ja edistää niin, että se tukee kestävä kehitystä. Usein kuulee sanottavan, että ympäristöteknologian kehittämistä ja käyttöönottoa voidaan edistää tiukoilla ympäristövaatimuksilla, jotka pakottavat yritykset parannuksiin. Tämä lähestymistapa johtaa kuitenkin ongelmiin, sillä tekniikan kehitys on kiinteä osa liiketoiminnan kehittämistä.

Tuotantotekniikan kehityksellä tavoitellaan yleensä parempaa tuottavuutta ja tehokkuutta ja siten parempaa kilpailukykyä. Samalla se merkitsee ekotehokkuuden paranemista. Uusien tekniikoiden kehittäminen ja käyttöönotto on pitkäjänteistä työtä. Tämä on tärkeää ottaa huomioon muun muassa silloin, kun määritellään päästöoikeuksia tai ympäristölupien perusteena olevaa parasta käyttökelpoista tekniikkaa (Best Available Techniques, BAT). Uuden laitoksen parasta käyttökelpoista tekniikkaa ei voida ottaa käyttöön olemassa olevassa laitoksessa.

Uudistukset on järkevää sovittaa tuotannollisten investointien yhteyteen, joten niiden aikataulu määräytyy investointivaiheiden mukaan. Jos tätä kehitystä yritetään keinoitekoises-

ti nopeuttaa, se johtaa pääoman ja luonnonvarojen haaskaamiseen.

Tuotekehitystä ohjaavat ensisijaisesti asiakkaiden tarpeet ja globaalin kysynnän kehittyminen. Toisaalta myös uudenlaiset tuotteet luovat uutta kysyntää. Tuotekehitykselle asettavat rajoituksia viranomaisten turvallisuus-, terveys- ja ympäristövaatimukset. Ne eivät saa olla liian yksityiskohtaisia, sillä yksityiskohtainen sääntely johtaa helposti innovaatioiden vähenemiseen ja tehottomiin ratkaisuihin.

Yritysten – sekä teollisuuden että kaupan – on olennaista tietää, mitä kuluttajat odottavat ja tarvitsevat. Vaikka tuote täyttäisi viranomaisvaatimukset, mutta jos se ei ole asiakkaalle käytökelpoinen ja tehokas, tuotteen valmistus merkitsee luonnonvarojen haaskausta.

Koska ei ole mahdollista laatia yksiselitteisiä mittareita sille, minkälainen on kestävä kehityksen mukainen tuote tai teknologia, niiden kehitystä ei voida ohjata menestyksellisesti viranomais määräyksillä.

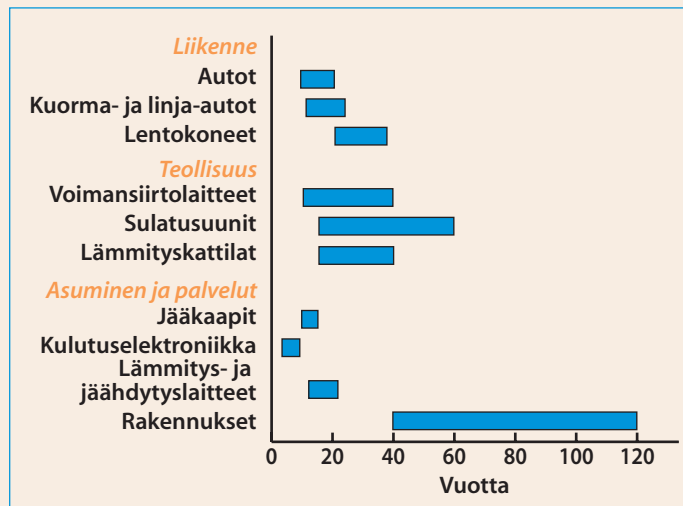
Viranomaiset voivat parhaiten suunnata teknologian ja tuotteiden kehitystyötä lisäämällä tietoa pitkän ajan tarpeista, haasteista ja odotuksista. Näin tekniikan ja tuotteiden kehitys voi tapahtua markkinalähtöisesti ja kilpailu ohjaa kestävä kehityksen suuntaan.

Koulutuksessa kestävä kehitys ymmärretään yleensä ympäristökasvatukseksi. Mutta kestävä kehitys vaatii paljon muutakin osaamista. Jotta koulu antaisi pohjaa kestävä kehityksen ja sen edellytysten ymmärtämiseen, kouluopetukseen tulisi sisällyttää enemmän talous- ja teknologiatietoa.

Ammattikoulutuksessa ja korkeakouluopetuksessa on panostettava laatuun ja tehokkuuteen, jotta koulutus tukee kilpailukykyä. Koulutuksessa paras tapa edistää kestävä kehitystä on sisällyttää kestävä kehityksen periaatteet opetukseen läpäisyperiaatteella. Esimerkiksi sosiaalisesti ja ympäristön kannalta vastuullista yritystoimintaa tulee opettaa muun liiketoimintaopetuksen osana ja ympäristöä säästävää teknologiaa osana kaikkea teknologiaopetusta.

Tieto- ja viestintäteknikkaa hyödyntämällä voidaan lisätä tuottavuutta ja ekotehokkuutta ja sitä kautta edistää kilpailukykyä ja kestävä kehitystä. Tietotekniikka myös mahdollistaa ihmisille

Energiaa käyttävien tuotteiden elinikä (Vaihteluväli)

Lähde: World Energy Outlook 2002

tasavertaisen tiedonsaannin. Tietoyhteiskunnassa tietotekniikkaa on opetettava kaikille. Sen lisäksi tarvitaan tieto- ja viestintäteknikan ja muun korkean teknologian huippuosaajia.

Huippuosaamista ei kuitenkaan tarvita vain korkean teknologian aloilla vaan kaikissa tehtävissä, esimerkiksi teollisuuden perinteisissä ammattitehtävissä. **Kilpailukykyä vahvistetaan ja kestävä kehitystä edistetään niin aivotyöllä kuin kädentaidoillakin.**

3.4 Turvallisuus, terveys ja hyvälaatuinen ympäristö

Turvallisen, terveellisen ja viihtyisän elinympäristön edellytyksiä:

- Sosiaaliturva ja terveyspalvelut toimivat.
- Terveysriskit hallitaan.
- Ympäristönsuojelu tuottaa tuloksia.

Tehokkaat perusrakenteet, kohtuullinen verotus sekä hyvä tutkimus- ja koulutusjärjestelmä ovat tärkeitä yrityksille. Mutta ne ovat tärkeitä myös siksi, että Suomi olisi hyvä elinympäristö kansalaisille. Muita hyvän elinympäristön tekijöitä ovat ”sosiaalinen infrastruktuuri”, kuten sosiaali- ja terveyspalvelut, sekä hyvälaatuinen ympäristö.

Suomen laaja sosiaaliturvajärjestelmä kattaa kansalaisten kaikki elämänvaiheet, niin tavanomaiset kuin poikkeuksellisetkin tilanteet. Se antaa turvaa yksilön tasolla, mutta edistää myös yhteiskunnan vakautta. Turvallisuudesta huolehtiminen on riskien hallintaa. Siihen kuuluvat riskien ennalta ehkäisy, riskitilanteisiin varautuminen sekä riskien jakaminen vakuuttamalla.

Sosiaalimenot ovat Suomessa korkeat, ja korkea työttömyys on nostanut niitä. Sosiaalimenojen pienentämiseksi ja rahoituksen turvaamiseksi on välttämätöntä lisätä työllisyyttä. Jotta tähän päästäisiin, **sosiaaliturvan, palkkojen ja verotuksen on muodostettava kannustava kokonaisuus niin, että työnteko olisi aina kannattavaa.**

Lisäksi väestön ikääntyessä hoiva- ja terveyspalvelujen tarve kasvaa ja samaan aikaan palvelujen rahoittajien määrä vähenee. Siksi **varautuminen tulevaisuuteen eläkejärjestelmiä kehittämällä ja työuraa pidentämällä on välttämätöntä.**

Sosiaali- ja terveyspalveluja on mahdollista tehostaa samoilla keinoilla kuin muutakin infrastruktuuria eli tarjoamalla vaihtoehtoja ja lisäämällä kilpailua. Myös tietotekniikan käyttö lisää tuottavuutta ja mahdollistaa kansalaisille tehokkaammat julkiset palvelut. Julkisia peruspalveluja kehitettäessä kannattaa käydä läpi enakkoluulottomasti eri alojen käytäntöjä, ja ar-

vioida, miten yksityisten ja julkisten palvelujen paremmalla työnjaolla voitaisiin tehostaa myös sosiaalista infrastruktuuria samalla tavalla kuin on tehty rakentamisessa ja joukkoliikenteessä.

Terveyspalvelujen tarvetta voidaan vähentää pienentämällä elinympäristön terveysriskejä. Jotta ennaltaehkäisevät toimenpiteet osataan kohdistaa oikein, **on tärkeää tunnistaa terveysriskit ja niiden aiheuttajat sekä punnita erilaisia riskejä keskenään.**

Turvalliseen ja terveelliseen elinympäristöön kuuluvat puhdas ruoka, vesi ja hengitysilma samoin kuin kunnossa oleva ja hyvälaatuinen rakennettu ympäristö. Suomessa on vältetty terveysriskejä panostamalla ruuan laatuun ja turvallisuuteen koko tuotantoketjussa, ”pellolta pöytään”. Myös vesiensuojelu ja ilmansuojelu ovat tuottaneet tuloksia, ja juomaveden ja ilman laatu ovat pääosin hyviä.

Kaiken kaikkiaan ympäristöstä aiheutuvat terveysriskit ovat Suomessa pienemmät kuin monissa muissa maissa. Samoin tuotteiden terveysriskit hallitaan, sillä kemikaali- ja tuoteturvallisuus ovat hyvällä tasolla. Suurimpia terveysriskejä aiheuttavat nykyisin ihmisten omat elintavat.

Puhdas ja viihtyisä ympäristö ja luonnonläheisyys kuuluvat suomalaisten arvostamiin asioihin. Teollisuuden jätevesikuormitus ja päästöt ilmaan on vähennetty pieneen murto-osaan. Metsät kasvavat enemmän kuin niitä käytetään, ja energian ja raaka-aineiden käyttö on tehokasta.

Ympäristönsuojelussa on aina haasteita. Viime vuosina on tunnettu kasvavaa huolta Itämeren tilasta, erityisesti rehevöitymisestä ja öljyvahinkojen riskistä. Valtaosa Suomenlahden kuormituksesta samoin kuin ilman kautta Suomeen tulevasta laskeumasta on peräisin muista maista. **Kansalliset toimenpiteet eivät siis enää tuota vastaavaa hyötyä kuin mitä voitaisiin saavuttaa kansainvälisellä yhteistyöllä.** Siksi tarvitaan yhä enemmän EU:n ja Itämeren maiden ympäristöyhteistyötä. Ilmastonmuutoksen hallinnassa tämäkään ei riitä, vaan tarvitaan maailmanlaajuisia sitoutumista. Suomen osuus maailman hiilidioksidipäästöistä on vain pari promillea.

4. Kestävän kehityksen vaikuttajat

Kestävän kehityksen vaikuttajat

4.1 Hyvä hallinto ja päätöksenteko

Hyvän hallinnon ja päätöksenteon piirteitä:

- Vähemmän sääntelyä ja byrokratiaa.
- Vaikutusten arviointi monipuolista ja kehittynyttä.
- Elinkeinoelämän asiantuntemus mukana valmistelussa.

Hyvin toimiva poliittinen päätöksentekojärjestelmä ja hallintokoneisto antavat yhteiskunnan kehitykselle puitteet. Lainsäädäntö varmistaa niin yritysten kuin kansalaistenkin oikeusturvan. Yrityksille keskeistä lainsäädäntöä on ennen kaikkea elinkeinolainsäädäntö, kuten osakeyhtiö-, kirjanpito-, vero-, teollis- ja tekijänoikeus- sekä kilpailulainsäädäntö. Yritysten toimintaedellytyksiin vaikuttavat ratkaisevasti myös työ- ja sosiaalilainsäädäntö, ympäristölainsäädäntö sekä tuoteturvallisuus- ja kuluttajansuojalain-

säädäntö. Ne määrittelevät ihmisten oikeuksia työntekijöinä, kuluttajina ja kansalaisina.

Kestävän kehityksen kannalta ei pidä lisätä sääntelyä, koska sääntely vain hidastaisi ja kahlitsisi yhteiskunnan ja talouden kehitystä. Toisaalta myös ohjauksen tarve on vähentynyt sen vuoksi, että markkinat edistävät kestävä kehitystä paremmin kuin ennen. Tämä on toiminut yritysten välisissä yhteistyöverkostoissa, joissa esimerkiksi asiakkaiden ympäristövaatimukset ovat vaikuttaneet tuotteisiin ja tuotantomeneelmiin.

Vaikka asiakkaiden vaatimukset ja yritysten omaehtoinen vastuullisuus ovat lisääntyneet, myös lainsäädäntö lisääntyy koko ajan etenkin EU:ssa. Tämä vaatii paljon voimavaroja sekä hallinnolta että yrityksiltä. Liiallinen sääntely myös rajoittaa yritysten liiketoiminnan vapautta ja innovaatioita.

Koska merkittävä osa yrityksiä koskevista säädöksistä pohjautuu EU:n lainsäädäntöön, on olennaista, miten EU:n säädökset valmistellaan ja miten Suomi panee ne täytäntöön. **Suomella on hyvät edellytykset lisätä painoarvoaan EU:ssa edistämällä käytännönläheisyyttä ja avoimuutta sekä asioiden tarkastelua niin, että otetaan huomioon kestävä kehityksen eri ulottuvuudet.**

Suomessa hallintokulttuuri on avoin ja läpinäkyvä ja yhteistyö eri tahojen kesken kiinteää verrattuna moniin muihin maihin. Kansalliset ohjelmat ja linjaukset valmistellaan yleensä laajapohjaisessa yhteistyössä. Suomessa on erityisesti ympäristöasioissa hyvin laaja kansalaisten tiedonsaanti-, osallistumis- ja muutoksenhaku-oikeus. On tärkeää, että sitä ei käytetä väärin hankkeiden tarpeettomaan viivästyttämiseen.

EU-säädösten valmistelu ja täytäntöönpano

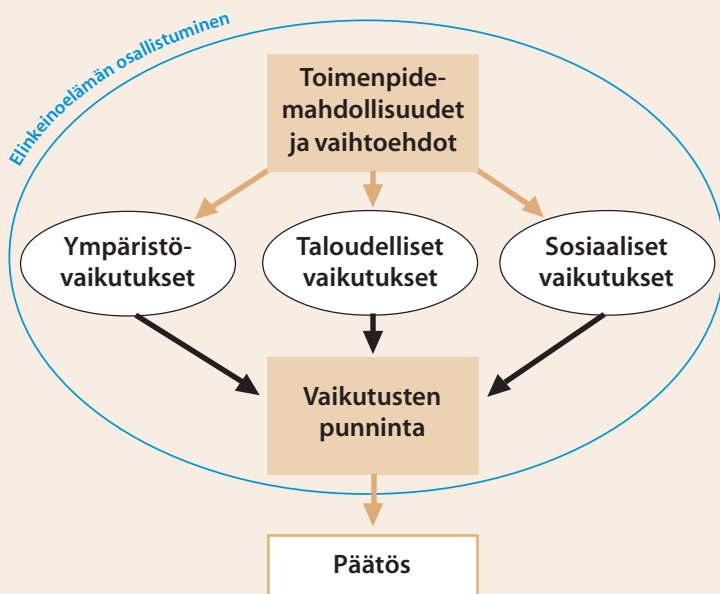

Lainsäädännön valmistelussa tulisi sekä Suomessa että EU:ssa vahvistaa niiden roolia, joihin velvoitteet kohdistuvat, koska juuri nämä kantavat päätöksistä aiheutuvan taloudellisen rasituksen. Siksi **elinkeinoelämän näkemykset ja asiantuntemus tulisi hyödyntää täysipainoisesti säädösten tarvetta arvioitaessa sekä säädösten valmistelussa.**

Myös ehdotusten vaikutusten arviointia on tarpeen kehittää. **Vaikutukset yrityksiin, kansantalouteen ja työllisyyteen tulisi aina arvioida.** Mitä perusteellisemmin toimintavaihtoehdot ja niiden vaikutukset selvitetään etukäteen, sitä paremmin voidaan taata säädösten ja ohjelmien toteuttamiskelpoisuus ja varmistaa eri tahojen sitoutuminen niihin. Jotta nähtäisiin sääntelyn kokonaisvaikutukset, tulisi arvioida eri säädösten yhteenlasketut kustannukset ja muut rasitteet.

Sääntelyn sijasta **hallinto voi edistää kestävästä kehitystä parhaiten luomalla hyvät edellytykset osaamisen ja teknologian jatkuvalla parantamiselle sekä yritysten omaehtoiselle, vastuulliselle toiminnalle.**

Päätöksenteon elementit

Lisäksi tarvitaan laajapohjaista vuoropuhelua kestävästä kehityksestä ja sen yleisistä suunta- viivoista. Suomessa tähän vuoropuheluun osallistuvat jo nyt poliittiset päättäjät, eri hallinnon- alojen edustajat sekä elinkeinoelämän, koulutus- ja tutkimuslaitosten, ammattiyhdistysliikkeen ja kansalaisjärjestöjen edustajat. Vuorovaikutus lisää keskinäistä ymmärrystä ja yhteenkuuluvuutta ja on yksi Suomen menestystekijöistä.

4.2 Kilpailukykyiset ja vastuulliset yritykset

Vastuullisen yritystoiminnan painopisteet:

- Kilpailukyky ja kannattavuus
- Henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen
- Vastuulliset yhteistyöverkostot
- Ympäristönsuojelu ja ekotehokkuus

Yritykset luovat toiminnallaan talouskasvua ja rakentavat siten kestävä kehityksen perustaa. Yrityksen on oltava kannattava ja kilpailukykyinen, jotta se voi luoda lisäarvoa yhteiskunnalle ja huolehtia sosiaalisista ja ympäristövastuis- taan. Vastuullisuudesta voi myös saada kilpai- luetua, mutta **kilpailuetua syntyy vain, jos si- dosryhmät arvostavat vastuullisuutta ja asiak- kaat ovat myös valmiit maksamaan siitä.**

Yritysten yhteiskuntavastuu, joka kytkee ta- loudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuulli- suuden toisiinsa, on kestävä kehityksen oma- ehtoista toteuttamista yritystasolla. Yhteiskun- tavastuu (Corporate Responsibility) on eri asia kuin yrityksen hallintotapa (Corporate Gover- nance). Hallintotapa määrittelee yrityksen hal- lintoa ja tietojen antamista koskevat käytännöt, jotka koskevat lähinnä sijoittajia ja omistajia. Yh- teiskuntavastuu puolestaan on laajempi käsite, joka kattaa yrityksen henkilöstön ja kaikki si- dosryhmät.

Oman henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen ovat välttämättömiä yrityksen menestymisen kannalta. Kysymys on samalla yrityksen so- siaalisesta vastuullisuudesta. Vastuullisuus puo-

lestaan tukee yrityksen menestymistä, sillä maine vastuullisena yrityksenä on yksi keino saada palvelukseen hyviä ja osaavia työntekijöitä. **Osaavan henkilöstön saannin turvaaminen on yrityksille pitkän ajan tärkeimpiä haasteita.** Siksi tiivis yhteistyö oppilaitosten ja korkeakoulujen kanssa on tärkeää.

Työsuojelu ja työturvallisuus ovat teollisuudessa edelleen henkilöstön hyvinvoinnin keskeinen tekijä. Niiden kehittäminen on jatkuvaa työtä. Lisäksi yritykset panostavat henkilöstön henkiseen työkykyyn ja jaksamiseen sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamiseen. Yritysten henkilöstö on myös tulossa yhä monimuotoisemmaksi, mikä asettaa uusia vaatimuksia johtamiselle. Monimuotoisessa työyhteisössä on eri-ikäisiä, eri sukupuolta olevia, eri maista ja kulttuureista peräisin olevia ja myös vajaakuntoisia ihmisiä.

Johtamisella ja esimiesten toiminnalla on tärkeä merkitys henkilöstön hyvinvoinnille, ja muutosvaiheissa se vielä korostuu. Hyvä johtaja ja esimies kannustaa ja rohkaisee. Hyvä johtaja ja esimies rakentaa työilmapiiriä vuorovaikutteiseksi, ihmisiä arvostavaksi ja keskinäiseen luottamukseen pohjautuvaksi. Hyvä työilmapiiri puolestaan antaa perustan innostuneelle työnteolle, jolloin saadaan aikaan myös hyviä tuloksia.

Heikon talouskasvun ja muuttuneen kansainvälisen työnjaon johdosta yrityksissä on jouduttu irtisanomaan henkilöstöä. Tämä on herättänyt keskustelua siitä, onko yritysten yhteiskuntavastuu riittävää. Yhteiskuntavastuu on kuitenkin moniulotteinen asia. Se, niin kuin kestävä kehitys yleensäkin, on tasapainon hakemista eri tekijöiden kesken. Olenainen seikka punninnassa on yrityksen tulevaisuuden ja pitkän ajan kannattavuuden turvaaminen, joka antaa perustan myös sosiaaliselle ja ympäristövastuullisuudelle.

Suomalaiset yritykset ovat panostaneet paljon ympäristönsuojeluun. Koska Suomen tuotantorakenne on raaka-aine- ja energiavaltainen, Suomessa on totuttu jo kustannussyistä tehostamaan energian ja raaka-aineiden käyttöä ja samalla vähentämään päästöjä ja jätteitä. Tuotantotapojen ja tuotteiden rinnalla on kehitetty ympäristötietoista yrityskulttuuria. **Ympäristöasiat ovat osa suomalaisyritysten strategiaa ja**

Yrityksen yhteiskuntavastuun elementit (TT 2001)

Taloudellinen vastuullisuus

- Kannattavuus, kilpailukyky, tehokkuus
- Omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen
- Yhteiskunnan taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen
- Taloudelliset edellytykset sosiaaliselle ja ympäristövastuullisuudelle

Ympäristövastuullisuus

- Vesien, ilman ja maaperän suojelu
- Ilmastonmuutoksen torjunta
- Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
- Tehokas ja säästävä luonnonvarojen käyttö

Sosiaalinen vastuullisuus

- Henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen
- Tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja
- Hyvät toimintatavat ja yhteistyö yritysverkostossa
- Suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen

jokapäiväistä liiketoimintaa. Samalla kun yritykset ovat vähentäneet omia ympäristövaikutuksiaan, on syntynyt ympäristöosaamista, -teknologiaa ja -tuotteita myös kansainvälisiä markkinoita varten. Esimerkkialoja ovat energiantuotanto, paperin ja metallien valmistus, vesien ja jätteiden käsittely sekä tieto- ja viestintäteknologia.

Yritykset siirtävät teknologiaa ja hyviä yhteiskuntavastuun käytäntöjä myös investoidessaan ja toimiessaan muissa maissa. Suomalaiset yritykset ovat olleet monelta osin edelläkävijöitä globaalissa toimintaympäristössä. Yksi yritysten suurimmista yhteiskuntavastuun haasteista on **edistää sitä, että koko tuotantoverkosto tai hankintaketju toimii vastuullisesti** niin, että työolot ja ympäristöasioiden hoito vastaavat yrityksen tavoitteita. Haaste on sitä suurempi, mitä laajempia verkostot ovat ja mitä useampiin maihin ne ulottuvat. Joillakin yrityksillä on jopa kymmeniätuhansia yhteistyökumppaneita. Vas-

tuullisen käyttäytymisen edistämässä joudutaan arvioimaan, millä tavoin ja missä järjestyksessä on parasta edetä, jotta saavutettaisiin parhaat tulokset.

4.3 Vastuulliset kansalaiset

Vastuullisen kansalaisen rooleja:

- Vastuullinen kuluttaja
- Vastuullinen työntekijä
- Vastuullinen perheenjäsen
- Vastuullinen yhteiskunnallinen vaikuttaja
- Vastuullinen rivikansalainen

Jokaisella ihmisellä on oma vaikutuksensa yhteiskunnan kehitykseen. Ihmisillä on yhteiskunnassa monta roolia – esimerkiksi kuluttaja, työntekijä, perheenjäsen, yhteiskunnallinen vaikuttaja ja tavallinen rivikansalainen. Näissä rooleissaan ihmiset joutuvat tekemään samaa kestävä kehityksen eri ulottuvuuksien keskinäistä punnintaa kuin hallinto ja yrityksetkin. Se on vastuullisen kansalaisen oikeus ja velvollisuus.

Kuluttajina ihmiset tekevät valintoja sen mukaan, mitä ominaisuuksia he tuotteissa arvostavat. Arvostukset ovat riippuvaisia monista seikoista, kuten iästä, sukupuolesta, koulutuksesta ja asuinpaikasta. Kuluttajille tarjotaan tietoa tuotteista erilaisten merkkin ja tuoteselosteiden avulla. Tiedot kertovat tuotteiden terveysvaikutuksista, ympäristöominaisuuksista, energiatehokkuudesta tai esimerkiksi siitä, ettei niiden valmistuksessa ole käytetty lapsityövoimaa. Vastuu ostovalinnoista on kuluttajalla itsellään.

Työntekijöinä ihmiset haluavat hyvät työolosuhteet. Monelle on myös tärkeää, että ympäristöasiat hoidetaan omalla työpaikalla hyvin. Työpaikoilla annetaan nykyisin laajasti koulutusta myös ympäristökysymyksistä, ja ympäristövastuullisuus on osa jokaisen ammattitaitoa. Työpaikoilla joudutaan punnitsemaan kestävä kehityksen eri ulottuvuuksia erityisesti silloin, kun yrityksen menestyminen vaatii sopeutumista muuttuviin tilanteisiin kansainvä-

lisessä kilpailussa. Silloin on tärkeää, että asioita voidaan käsitellä hyvässä yhteistyössä työnantajan ja henkilöstön kesken.

Perhe tai muu lähipiiri ovat kestävä kehityksen sosiaalinen ydin. Perheessä opitaan toisista huolehtimisen mallit, mutta samalla myös se, miten kannetaan vastuuta itsestä ja omista tekemisistä. Kotona voidaan oppia joko siihen, että kaikki on saatavilla ilman omia ponnisteluja, tai siihen, että menestyminen ja hyvä elämä vaativat sisäistä yritteliäisyyttä. Perhe antaa perustaa yli sukupolvien ulottuvalle kestävä kehityksen ajattelulle.

Yhteiskunnallisena vaikuttajana toimiessaan ihmisellä on suuri vastuu – myös kestävästä kehityksestä. Pienimmillään kysymys on ääni-oikeuden käyttämisestä. Suurimmillaan vastuu on poliittisella päätöksentekijällä, joka punnitsee kestävä kehityksen ulottuvuuksia ja tekee päätöksiä muiden ihmisten, kuten kuntalaisten tai maan kaikkien kansalaisten puolesta.

Tavallinen **rivikansalainen** on paitsi Suomen kansalainen, myös EU-kansalainen. EU-kansalaisilla on vapaus liikkua ja opiskella kaikissa EU-maissa, ja sama koskee myöhemmin myös työntekoa. Monet ovat nykyisin lisäksi maailmankansalaisia ja elävät osan elämästään ulkomailla. Vastaavasti Suomessa monien työyhteisössä tai elinpiirissä on maahanmuuttajia, jotka ovat tulleet muista maista tai maanosista. Tämä on tärkeää, sillä ihmisten liikkuminen lisää ja täydentää kansallista osaamista ja työvoimaa sekä parantaa ymmärrystä maailmanlaajuistumisen merkityksestä.

6. Suomi ja kestävän kehityksen maailmanlaajuiset haasteet

6.1 Taloudellinen kasvu ja köyhyyden vähentäminen

Köyhyyden vähentämisen keinoja:

- Kansainvälisen kaupan ja investointien vapauttaminen
- Hyvä kansallinen hallinto
- Kestävän kehityksen "vientii"

Globalisaatio on mahdollistanut Suomen kehittymisen vauraaksi hyvinvointiyhteiskunnaksi. Suomen kehitystä tarkastelemalla voidaan arvioida, mitkä tekijät ovat olennaisia taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden saavuttamisessa. Tällöin on myös mahdollista tunnistaa niitä toimintatapoja, joilla voidaan edistää kestävä kehitystä maailmanlaajuisesti.

Suurin globaali haaste on köyhyys ja siitä johtuvat monet yhteiskunnalliset ongelmat. Talouskasvu on ihmisten hyvinvoinnin edellytys kaikkialla maailmassa. **Avoim kansainvälinen kauppa ja investoinnit lisäävät talouskasvua ja ovat näin edellytyksiä myös kehitysmaiden kehitykselle.** Yhtä tärkeää on, että kehittyneet maat noudattavat kansainvälisen kaupan sääntöjä eivätkä vastaa kiristyvään kilpailuun protektionismilla, esimerkiksi tuontirajoituksin.

Maailman kauppajärjestön WTO:n menielään olevalla Dohan neuvottelukierroksella keskeinen neuvotteluja vaikeuttanut kiistakysymys on maataloustuotteiden kaupan vapauttaminen. Sekä teollisuus- että kehitysmaiden osalta kysymys on tuotteiden markkinoille pääsyn helpottamisesta tulleja alentamalla sekä kauppaa vääristävien maataloustuotteiden vähentämisestä ja poistamisesta. Maataloustuotteiden kaupan vapauttaminen on avainkysymys Dohan kierroksen neuvottelujen edistymiselle.

Kauppa- ja kehityspolitiikka ovat toisiaan tukevia politiikan aloja. Viennin, tuonnin ja investointien vapauttaminen antavat mahdollisuuksia kehitysmaiden taloudelliselle vaurastumiselle. Tätä voidaan tukea kehitysyhteistyöllä. Kehitysmaiden vaurastuminen puolestaan luo uusia markkinoita ja lisää kysyntää.

Vaikka kehitysyhteistyöllä on oma roolinsa, kunkin maan on viime kädessä itse vastattava

kehityksestään. Kriittinen kysymys on, miten kehitysmaat pystyvät aikaansaamaan vakaat ja suotuisat olosuhteet niin ulkomaisille investoinneille kuin omalle kotimaiselle tuotannollekin. **Keskeistä on oikeusvaltion ja hyvän hallinnon periaatteiden noudattaminen.**

Kestävän kehityksen "vientituotteita"

- Puhtaan veden ja energian hankinta
- Viemärinti ja jätehuolto
- Terveystenhoito
- Liikenteen ja tietoliikenteen perusrakenteet
- Metsä-, energia- ja vesivarojen kestävä käyttö
- Ympäristöä ja luonnonvaroja säästävät tuotteet ja tuotantotekniikat
- Hyvät hallintokäytännöt

Suomi voi edistää globaalia kestävä kehitystä tukemalla kehitysmaiden edellytyksiä osallistua avoimeen kauppaan, saada ulkomaisia investointeja ja kehittää omaa yritystoimintaa.

Koska Suomi on itse käynyt läpi kehityksen maatalousyhteiskunnasta moderniksi tietoyhteiskunnaksi, Suomen kokemuksia ja osaamista kannattaa hyödyntää globaalisti. **Suomessa on vuosien varrella syntynyt paljon kestävä kehitystä tukevia vientituotteita,** esimerkiksi energia-, ympäristö- ja tietoteknologian aloilla.

Suomalaisilla yrityksillä on paljon tarjottavaa asioissa, jotka ovat kansainvälisesti sovitut kestävä kehityksen painopisteitä.

Julkisen vallan ja yritysten yhteistyöllä ja kumppanuudella on mahdollista kehittää hankkeita, jotka tukevat kehitysmaiden kehitystä ja teknologian siirtoa ja samalla suomalaisten yritysten vientimahdollisuuksia. Näin kehityspolitiikka ja yritysten liiketoiminta voivat täydentää toisiaan.

6.2 Paremmat työolot ja ihmisoikeudet

Parempien työolojen ja ihmisoikeuksien edellytyksiä:

- Taloudellinen vaurastuminen
- Koulutuksen järjestäminen – erityisesti tytöille
- Hyvä hallinto ja kansainvälisten sopimusten täytäntöönpano

Taloudellinen hyvinvointi edistää myös parempia työoloja, sillä esimerkiksi lapsityö kytkeytyy vahvasti köyhyyteen. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n asettama globalisaation sosiaalista ulottuvuutta käsitellyt maailmankomissio on tarkastellut globalisaatiota yksittäisen ihmisen näkökulmasta ja nostanut ”säällisen” työn yhdeksi keskeiseksi globaaliksi tavoitteeksi.

Kehitysmaat ovat kansainvälisillä foorumeilla vastustaneet viittauksia ILO:n sopimusten ja julistusten toteuttamiseen. Olennaista kuitenkin olisi saada kaikkien maiden hallitukset sitoutumaan parannuksiin ja panemaan täytäntöön luvut, jo hyväksytyt kansainväliset sopimukset.

Työelämän perusoikeuksia koskevat kansainväliset sopimukset ja niiden täytäntöönpano edistävät kestävä kehitystä usealla tavalla. Ne parantavat työoloja ja luovat samalla tasavertaisemmat toimintaedellytykset niille yrityksille, jotka joka tapauksessa toimivat sopimusten mukaisesti. Näin ne tukevat vastuullisten yritysten kilpailukykyä, millä taas on myönteisiä kerrannaisvaikutuksia.

Työelämän perusoikeudet ovat osa ihmisoikeuksien laajaa kokonaisuutta. Ihmisoikeudet tarvitsevat kaikkialla perustakseen valtion, joka toimii demokratian, oikeusvaltion ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Yritykset eivät voi poistaa kehitysmaan ihmisoikeusrikkomuksia. Se on hallitusten tehtävä.

Yritykset tuovat panoksensa työolojen ja ihmisoikeuksien parantamiseen luomalla taloudellista hyvinvointia, huolehtimalla omasta henkilöstöstään ja toimimalla vastuullisesti paikallisia sidosryhmiään kohtaan.

Jotta yrityksillä olisi edellytykset toimia vastuullisesti vähemmän kehittyneissä maissa, nii-

den päätöksentekijöiltä tarvitaan toimenpiteitä, jotka luovat yrityksille vakaan ja ennustettavan toimintaympäristön. Tällöin yritysten on riskitömämpää investoida kehitysmaihin, tehdä yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa ja lisätä näin työpaikkoja ja hyvinvointia. Hyvä toimintaympäristö merkitsee talouden vakautta, lain-säädännön antamaa suojaa, korruption kitkemistä ja kaiken kaikkiaan hyvää hallintoa. Samat asiat ovat siis tärkeitä sekä ulkomaisille yrityksille että oman maan kansalaisille.

Suomi voi parhaiten edistää parempia työoloja ja ihmisoikeuksia tukemalla kansainvälisen yhteisön osana kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa sekä tarjoamalla hyvän hallinnon malleja.

Kaupan rajoitusten käyttö sopimusten täytäntöönpanon edistämiseksi ei ole kestävä ja kannatettava keino. Koska kaupan vapaus on keskeinen edellytys kehitysmaiden taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle, rajoitusten haitat nousevat hyötyjä suuremmiksi eikä haluttua tavoitetta saavuteta. Oikea järjestys on näin ollen se, että luodaan edellytyksiä taloudelliselle kehitykselle, mikä puolestaan antaa perustan paremmille sosiaalisille oloille.

Välttämätön sosiaalisten olojen kohentamisen edellytys on myös koulutus. Koulutuksen tukeminen – ja erityisesti tyttöjen koulutukseen panostaminen – on kehitysmaissa tärkeimpiä kestävä kehityksen edistämistapoja. Tähän myös yritykset ovat panostaneet osana yhteiskunta-vastuutaan.

Koulutus ja taloudellinen vaurastuminen johtavat myös siihen, että väestönkasvu hidastuu. Nykyisten arvioiden mukaan maailman väestömäärä jää tuntuvasti alle aikaisempien ennusteiden. Se puolestaan vähentää myös ympäristövaikutuksia.

6.3 Ilmastonmuutoksen hallinta ja luonnonvarojen kestävä käyttö

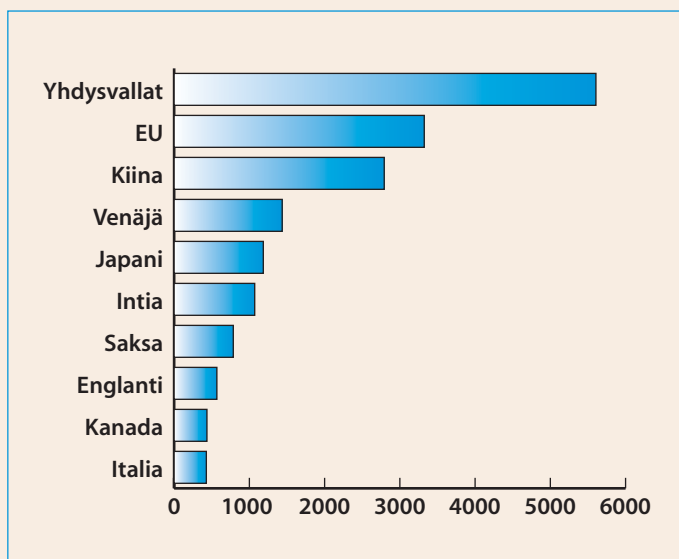
Hyvän ilmasto- ja luonnonvarapolitiikan piirteitä:

- Kaikki merkittävät maat sitoutuvat globaaliin yhteistyöhön.
- Talouden kehitystä ei rajoiteta maakohtaisilla kiintiöillä.
- Kannustetaan osaamisen ja teknologian kehittämiseen ja ekotehokkuuden parantamiseen.

Ilmastopolitiikka on tuomassa yrityksille uuden tuotannontekijän: päästöoikeudet. Samalla valtioille tulee uusi kilpailutekijä, sillä saatavilla olevien päästöoikeuksien määrä lisää tai vähentää maiden houkuttelevuutta investointikohteena.

Hyvän ilmastopolitiikan tunnusmerkki on, että se perustuu kansainväliseen yhteistyöhön, jossa ovat mukana kaikki merkittävät päästöjen aiheuttajat – niin teollisuusmaat kuin kehitysmaatkin.

Maailman suurimmat hiilidioksidipäästäjät vuonna 2000, milj. tonnia

Lähde: CDIAC, Oak Ridge National Laboratory, USA

Suomen näkökulmasta ilmastopolitiikan tulee myös olla sellaista, **että se ei heikennä vaan tukee Suomen ja suomalaisten yritysten menestymistä globaalissa kilpailussa.** Hyvä ilmastopolitiikka turvaa yrityksille tasavertaiset kilpailuolosuhteet ja mahdollistaa yritysten joustavan toiminnan globaalisti. Se kannustaa osaamisen ja teknologian kehittämiseen ja ekotehokkuuden parantamiseen. Se sopeutuu muuttuviin olosuhteisiin eikä aseta valtioita eriarvoiseen asemaan esimerkiksi maantieteen tai ilmasto-olojen perusteella. Nykyinen politiikka ei täytä mainittuja ehtoja.

Kun Kioton ilmastopöytäkirjassa ja edelleen EU:n sisäisessä taakanjaossa määriteltiin maakohtaiset päästökaupat, määriteltiin samalla pitkälle se, mitä missäkin maassa voidaan tuottaa. Muun muassa kansalaisjärjestöt ovat jatkaneet tätä ajattelua ehdottamalla, että kullekin maalle tulisi Kioto-kauden jälkeen antaa niiden väkilukua vastaava päästökauppa niin, että päästöoikeuksien määrä olisi henkeä kohti sama kaikkialla maailmassa. Eniten päästöoikeuksia olisi tällöin runsasväestöisissä kehitysmaissa, kun taas Suomi saisi hyvin pienen kiintiön. Tämä johtaisi siihen, että päästöjä aiheuttava toiminta siirtyisi pääosin kehitysmaihin.

Globaaliin toimintaympäristöön ei sovi se, että asetetaan maakohtaisia päästötavoitteita, jotka kahlitsevat talous- ja tuotantorakenteita. Olenaisempaa on tunnistaa ne toiminnot, joiden kehittämisellä on maailmanlaajuisesti suuri merkitys ilmastonmuutoksen hallinnassa. Esimerkkejä ovat autojen polttoainekulutuksen pienentäminen ja energiantuotannon hyötysuhteen parantaminen.

Ilmastonmuutoksen hallinnan avainasia on teknologian kehittäminen. Jotta ilmastopolitiikka kannustaisi osaamisen ja teknologian kehittämiseen eikä rajoittaisi talouden ja tuotannon kasvua, sen tulisi määrällisten rajoitusten sijasta asettaa suuntaviivoja tehokkuuden ja suorituskyvyn parantamiselle. Parannusten toteuttamiseen tulee samalla suunnata tutkimus- ja kehitysrahoitusta.

Maakohtaisia tavoitteita ei ole mielekäästä asettaa myöskään luonnonvarojen tai energian käytölle. Koska markkinat ovat globaalit, myös tuote-, energia- ja materiaalivirrat ovat globaa-

leja. Maailmanmarkkinoilla myytävien tuotteiden, kuten paperin, teräksen ja kemikaalien kysyntä määräytyy globaalisti. Jos tuotanto vähenee yhdessä maassa, se lisääntyy vastaavasti muualla.

Globaalit ympäristövaikutukset määräytyvät sen mukaan, kuinka suuri on tuotteiden kokonaiskysyntä ja miten ekotehokkaasti ne tuotetaan. Koska suomalaiset yritykset ovat ekotehokkaita, on hyödyllistä, että energiaa ja luonnonvaroja paljon tarvitsevia maailmanmarkkinatuotteita valmistetaan Suomessa. Vaikka se suurentaa Suomen ”ekologista jalanjälkeä”, se pienentää ympäristövaikutuksia maailmanlaajuisesti.

Samalla on tärkeää edistää sitä, että kehitysmaat panostavat ympäristönsuojeluun ja luonnonvarojen kestäväan käyttöön. Kauppa ja investoinnit tukevat tätä, sillä samalla kun ne lisäävät taloudellista hyvinvointia, ne luovat edellytyksiä ja halukkuutta ympäristöstä huolehtimiseen. Niiden kautta kehitysmaihin myös siirtyy uutta teknologiaa. Kun Suomesta viedään ekotehokkaita koneita ja laitteita, ympäristövaikutukset pystytään pitämään kohdemaassa pienempinä kuin silloin, jos markkinoita valtaavat huonompitasoiset kilpailijat.

7. Johtopäätökset: Kilpailukyky luo kestäväää kehitystä

■ Kestävä kehitys ja kilpailukyky eivät ole toistensa vastakohtia tai toisiaan poissulkevia. Päinvastoin: ne kuuluvat yhteen ja vaikuttavat toinen toisiinsa. Kestävä kehitys ja kilpailukyky eivät myöskään ole toistensa uhka vaan ne voivat tukea toinen toistaan myönteisen toimintakehän kautta:

- Jotta Suomi pysyy kestäväan kehityksen mukaisena toiminta- ja elinympäristönä, Suomen on oltava taloudellisesti kilpailukykyinen.
- Kun Suomi on kilpailukykyinen ja turvaa oman menestymisensä, Suomella on edellytykset edistää kestäväää kehitystä myös maailmanlaajuisesti, globaalisti.
- Globaalien kestäväan kehityksen edistäminen voi oikein kohdennettuna tukea Suomen ja suomalaisyritysten kilpailukykyä ja menestymistä.

Jotta kestäväan kehityksen ja kilpailukyvyn toisiinsa myönteisesti vaikuttava toimintakehä voi toteutua, kestäväan kehityksen politiikka ei saa olla rajoittavaa ja säätelevää. Parhaat tulokset saavutetaan silloin, kun politiikka kannustaa innovaatioihin ja tuotannollisiin investointeihin ja luo näille onnistumisen edellytyksiä. – Ilman kilpailukykyä ei ole kestäväää kehitystä.

Kestävän kehityksen historiaa

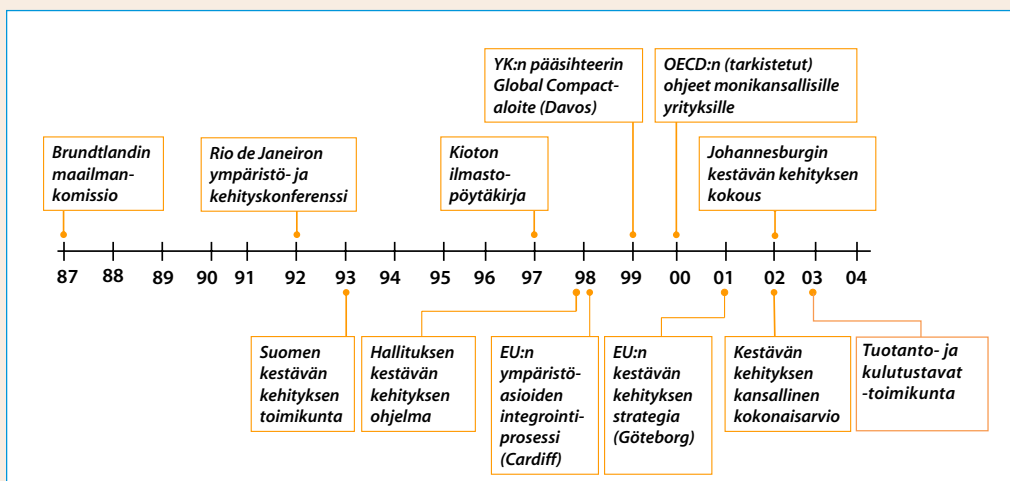
■ Kestävän kehityksen käsitteen toi keskusteluun vuonna 1987 Norjan pääministerin Gro Harlem Brundtlandin johtama ympäristön ja kehityksen maailmankomissio. Tuolloin kannettiin huolta kehitysmaiden tilanteesta, luonnonvarojen riittävydestä ja ympäristön kuormittumisesta.

Riosta Johannesburgiin

Rio de Janeirossa pidettiin vuonna 1992 ympäristö- ja kehityskonferenssi, jonka jälkeen ympäristökysymykset ovat olleet entistä vahvemmin esillä kansainvälisissä kokouksissa. Poliittisesti mielenkiintoisimmaksi asiaksi on nousut ilmastonmuutoksen torjunta. Rion kokouksen aikoihin solmitun puitesopimuksen pohjalta neuvoteltiin nopeasti ilmastopöytäkirja, joka hyväksyttiin vuonna 1997 Kiotossa. Yhdysvallat kuitenkin irtisanoutui myöhemmin pöytäkirjasta, ja sen voimaantulo on edelleen epävarma.

Ympäristöasioiden rinnalla alkoi 1990-luvun loppupuolella painottua kestävän kehityksen sosiaalinen ulottuvuus. Yhdeksi keskustelun aiheeksi nousi yritysten, erityisesti monikansallisten yritysten yhteiskunnallinen vastuu, mistä esimerkkejä ovat YK:n pääsihteerin Global Compact -aloite ja OECD:n tarkistetut toimintaohjeet yrityksille. Huomio kiinnittyi myös kehitysmaiden köyhyyteen, ja Johannesburgissa vuonna 2002 pidetyssä Rion seurantakokouksessa se olikin tärkein teema. Kehitysmaiden asemaa on käsitelty myös maailman kauppajärjestön WTO:n kokouksissa. Kansainvälinen työjärjestö ILO puolestaan perusti globalisaation sosiaalista ulottuvuutta tarkastelleen maailmankomission, jonka toisena puheenjohtajana toimi tasavallan presidentti Tarja Halonen. Ympyrä on näin sulkeutunut, sillä kansainvälisellä asialistalla on taas kestävän kehityksen alkuperäinen kokonaisuus: taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen ulottuvuus.

Kestävän kehityksen aikajana

EU:n kestävän kehityksen strategia

EU:ssa kestävä kehitys nostettiin esiin 1990-luvun loppupuolella. Kun Suomi oli EU:n puheenjohtajamaa vuonna 1999, painotettiin sitä, että ympäristönäkökohdat täytyy kytkeä kaikkiin toiminta-aloihin. Sitten päätettiin, että ympäristöasiat kytetään myös Lissabonin työllisyys- ja kilpailukykystrategiaan, jolloin strategia kattaa taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöä koskevat näkökohdat. Tätä kokonaisuutta seurataan vuosittain kevään huippukokouksessa. Makrotason kestävän kehityksen rinnalla EU:ssa käydään keskustelua myös yritysten yhteiskuntavastuusta.

Suomessa kestävän kehityksen toimikunta

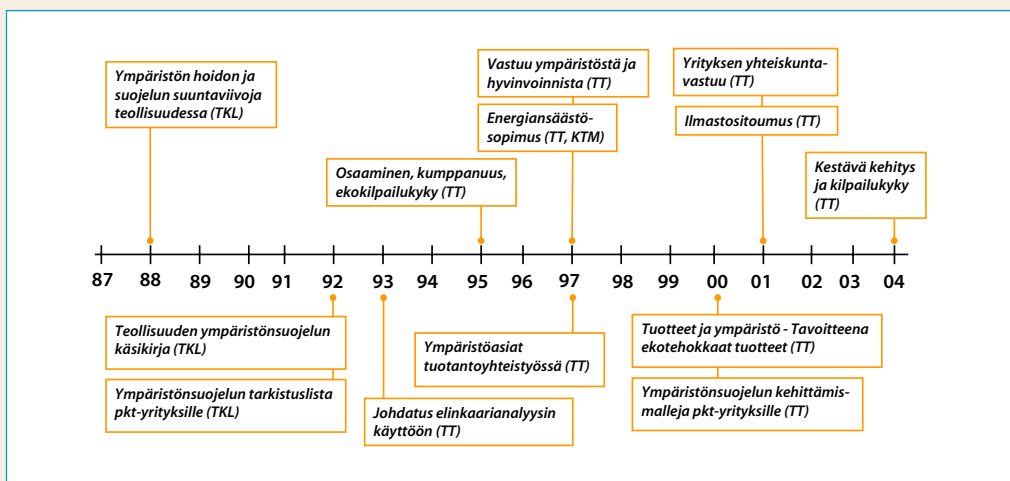
Suomessa kestävä kehitys on käsitelty Brundtlandin komission ajoista lähtien lukuisissa komiteoissa ja toimikunnissa. Suomessa tyydyttävää on ollut se, että keskusteluun ovat osallistuneet monet yhteiskunnan tahot. Vuonna 1993 Suomeen perustettiin pääministerin johtama kestävän kehityksen toimikunta. Hallitus laati kestävän kehityksen ohjelman vuonna 1998,

ja myös teollisuus ja eräät muut tahot laativat omat ohjelmansa. Pääpaino oli tuolloin ympäristöasioissa, mutta nykyisin kestävän kehityksen toimikunnan työohjelma kattaa kestävän kehityksen kaikki osat. Ympäristönäkökohtien kytkeä eri aloihin, kuten energia- ja liikennepolitiikkaan, on Suomessa pitkällä. Ajankohtainen hanke on kestävä kulutusta ja tuotantoa edistävän kansallisen ohjelman valmistelu.

TT aktiivinen osapuoli

TT on ollut kestävän kehityksen kysymyksissä aloitteellinen edelläkävijä sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Yleisen suuntauksen mukaisesti 1990-luvulla painopiste oli ympäristöasioissa. TT:ssä valmisteltiin yritysten ympäristöasioiden hoitamisen tueksi oppaita ja suosituksia sekä linjauksia ja kannanottoja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Yksi esimerkki on vuonna 1995 julkaistu ympäristölinjaus ”Osaaminen, kumppanuus, ekokilpailukyky”. Vuosituhannen vaihteessa TT avasi keskustelua yritysten yhteiskuntavastuusta ja vastuullisesta yritystoiminnasta. Nyt ovat vuorossa TT:n näkemykset kestävästä kehityksestä ja kilpailukykyä voimistuvan globalisaation oloissa.

Kestävän kehityksen aikajana, TT:n* omaehtoisia hankkeita

*Ennen vuotta 1993 Teollisuuden Keskusliitto TKL

Kestävä kehitys ja kilpailukyky

TT:n näkemyksiä kestävästä
kehityksen edellytyksistä

Huhtikuu
2004

Kestävä kehitys ja kilpailukyky

TT:n näkemyksiä kestäväen kehityksen edellytyksistä

Alkusanat

Ovatko
**kestävä kehitys ja
kilpailukyky**
toistensa tuki vai uhka?

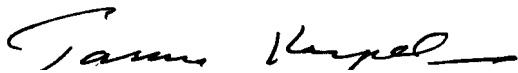
Keskustelu kestävästä kehityksestä sai alkunsa maailmanlaajuisista huolista: kehitysmaiden köyhyydestä, luonnonvarojen ehtymisestä ja ympäristön pilaantumisesta. Brundtlandin komission (1987) esittämät näkökohdat ovat monelta osin edelleen varteenotettavia, mutta voimistunut globalisaatio eli talouden ja kanssakäymisen maailmanlaajuistuminen on tuonut mukaan uusia näkökohtia. Siksi keskustelu kestävästä kehityksestä ja kilpailukykyisestä suhteesta on ajankohtainen juuri nyt.

Vielä muutama vuosi sitten keskustelu globalisaatiosta keskittyi siihen, onko globaali kehitys hyvä vai huono asia. Nyt keskustellaan siitä, voidaanko globalisaatiota suunnata niin, että sen hyödyt olisivat mahdollisimman suuret ja haitat mahdollisimman vähäiset. Lähtökohdana on se, että globalisaatiota ei voi eikä pidäkään pysäyttää.

Tässä tilanteessa on tärkeää pohtia, miten Suomi voi parhaiten toimia kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa kestävästä kehityksestä periaatteiden mukaisesti. Ollennainen kysymys on, mitkä ovat kestävästä kehityksestä ja kilpailukykyä kytkevät. Ovatko kestävä kehitys ja kilpailukyky toistensa uhka vai tukevatko ne toisiaan? Miten Suomi voi edistää kestävästä kehityksestä maailmanlaajuisesti ja samalla tukea omaa menestymistään?

Tässä puheenvuorossa esitetään TT:n näkemyksiä yllä mainittuihin kysymyksiin. Puheenvuoro on tarkoitettu kansalliseen keskusteluun, ja se tarjoaa ajatuksia ja aineksia kansallista päätöksentekoa varten. Moni asia ei ole yksin Suomen ratkaistavissa, ja siksi puheenvuorossa on myös näkemyksiä siitä, miten Suomen tulisi vaikuttaa kestävästä kehityksestä politiikkaan Euroopan unionissa ja kansainvälisillä foorumeilla.

Helsingissä huhtikuussa 2004

Tarmo Korpela
Varatoimitusjohtaja

Tellervo Kylä-Harakka-Ruonala
Johtaja

Sisältö

Alkusanat	3
Tiivistelmä	6
1. Mistä kestävässä kehityksessä on kysymys?	9
2. Suomi, kilpailukyky ja kestävä kehitys	10
3. Suomi kestäväenä toiminta- ja elinympäristönä	11
3.1 Kestävä kulutus ja tuotanto	11
3.2 Tehokkaat energia-, liikenne- ja ympäristöpalvelut	13
3.3 Osaamisen ja teknologian jatkuva parantaminen	14
3.4 Turvallisuus, terveys ja hyvälaatuinen ympäristö	16
4. Kestävän kehityksen vaikuttajat	17
4.1 Hyvä hallinto ja päätöksenteko	17
4.2 Kilpailukykyiset ja vastuulliset yritykset	18
4.3 Vastuulliset kansalaiset	20
5. Kestävän kehityksen avainasiat EU:ssa	21
6. Suomi ja kestävä kehityksen maailmanlaajuiset haasteet	22
6.1 Taloudellinen kasvu ja köyhyyden vähentäminen	22
6.2 Paremmat työolot ja ihmisoikeudet	23
6.3 Ilmastonmuutoksen hallinta ja luonnonvarojen kestävä käyttö	24
7. Johtopäätökset: Kilpailukyky luo kestävä kehitystä	25
Liite: Kestävän kehityksen historiaa	26

Kestävän kehityksen myönteinen toimintakehä:

- Jotta Suomi pysyy kestävän kehityksen mukaisena toiminta- ja elinympäristönä, Suomen on oltava taloudellisesti kilpailukykyinen.
- Kun Suomi on kilpailukykyinen ja turvaa oman menestymisensä, Suomella on edellytykset edistää kestävästä kehitystä myös maailmanlaajuisesti, globaalisti.
- Globaalin kestävän kehityksen edistäminen voi oikein kohdennettuna tukea Suomen ja suomalaisyritysten kilpailukykyä ja menestymistä.

Myönteisen toimintakehän edellytyksiä:

- Kestävän kehityksen politiikan tulee kannustaa innovaatioihin ja tuotannollisiin investointeihin ja luoda näille onnistumisen edellytyksiä.
- Kestävän kehityksen politiikka ei saa olla rajoittavaa ja säätelevää eikä aiheuttaa sellaisia kustannusrasituksia, joita kilpailijoilla ei ole.

Kestävä kehitys on näkökulma yhteiskunnan kehitykseen. Sen perusajatuksena on ihmisten hyvinvoinnin turvaaminen sekä nykyisin että tulevaisuudessa. Siinä on kolme ulottuvuutta: talous, ihmiset ja ympäristö. Kysymys on tasapainon ja toisiaan tukevien piirteiden etsimisestä näiden kolmen ulottuvuuden kesken. Kestävästä kehityksestä keskustellaan nykyisin monilla foorumeilla – sekä Suomessa että Euroopan unionissa ja kansainvälisesti.

Kilpailukyky luo kestävästä kehitystä

Suomessa on edistytty pitkälle ympäristönsuojelussa. Myös suomalainen sosiaaliturva on maailman kattavimpia. Se ei kuitenkaan jatku,

ellei sen rahoitusta pystytä turvaamaan. Nykyisin Suomen tärkein kestävästä kehityksen haaste onkin kilpailukykyisen talouden turvaaminen.

Kilpailukykyinen talous on välttämätön perusta sille, että Suomi voi olla hyvä elinympäristö kansalaisille nyt ja tulevaisuudessa. Se antaa myös edellytyksiä edistää kestävästä kehitystä maailmanlaajuisesti. Ilman kilpailukykyä ei ole kestävästä kehitystä.

Suomen menestymisen edellytys on, että Suomi on yrityksille ja työnteolle suotuisa toimintaympäristö ja houkutteleva investointikohte. Yritykset luovat talouskasvua ja rakentavat siten kestävästä kehityksen perustaa. Talouskasvua syntyy, kun työllisyys ja tuottavuus lisääntyvät. Työllisyyden lisääminen vaatii muutoksia työmarkkinoilla sekä yrittäjyyden kannustamista. Tuottavuuden lisääminen edellyttää osaamisen ja teknologian jatkuvaa parantamista. Tätä edellyttää myös luonnonvarojen säästävä ja tehokas käyttö, ekotehokkuus.

Tieto ja investoinnit edistävät kestävästä kulutusta ja tuotantoa

Jotta tutkimus- ja kehitystyön tulokset saadaan käyttöön tehokkaampina tuotantomenetelminä ja parempina tuotteina, tarvitaan yrityksiltä tuotannollisia investointeja. Yritysten puolestaan on oltava riittävän kannattavia, jotta ne pystyvät rahoittamaan investoinnit. Vain tätä kautta syntyy kestävästä tuotantoa. Kestävän kehityksen politiikka ei siis saa olla rajoittavaa ja säätelevää, vaan sen tulee kannustaa kehitykseen – innovaatioihin ja tuotannollisiin investointeihin – ja luoda näille onnistumisen edellytyksiä.

Tuotannon globaalit ympäristövaikutukset määräytyvät sen mukaan, kuinka suuri on tuotteiden kokonaiskysyntä ja miten ekotehokkaasti ne tuotetaan. Koska suomalaiset yritykset ovat ekotehokkaita, on hyödyllistä, että energiaa ja luonnonvaroja paljon tarvitsevia maailmanmarkkinatuotteita valmistetaan Suomessa.

Kestävää kulutusta voidaan edistää kuluttajien tuotevalintoja ja käyttäytymistä koskevan tiedon, koulutuksen ja valistuksen avulla. Vastuu valinnoista on kuluttajilla itsellään. Jos säädöksillä ja määräyksillä yritettäisiin määritellä, mitkä tuotteet ja palvelut ovat kestävän kehityksen mukaisia, määriteltäisiin samalla se, mitä ihmisten tulee arvostaa.

Tehokkaat energia-, liikenne- ja ympäristöpalvelut ovat välttämättömiä sekä yrityksille että koko yhteiskunnan toimivuudelle. Tärkeää on, että infrastruktuuri on kaikkien helposti saatavilla, sen kustannukset ovat kohtuulliset ja se on ympäristön kannalta mahdollisimman tehokas ja haitaton. Markkinoiden avaaminen ja vapaa kilpailu lisäävät järjestelmien ja palveluiden tehokkuutta. Niiden kustannuksia ja hintoja ei pidä nostaa veroilla ja maksuilla.

Infrastruktuuriin kuuluu myös hyvin toimiva innovaatiojärjestelmä. Kestävä kehitys ei ole erillinen tutkimus- ja osaamisalue, vaan tutkimukseen ja koulutukseen sisältyvä näkökulma. Kestävän kehityksen ja sen edellytysten ymmärtämiseksi kouluopetukseen tulisi sisällyttää nykyistä enemmän talous- ja teknologiatietoa.

Koska ei ole mahdollista laatia yksiselitteisiä mittareita sille, minkälainen on kestävän kehityksen mukainen tuote tai teknologia, niiden kehitystä ei voida ohjata menestyksellisesti viranomaismääräyksillä. Tekniikan kehitys on kiinteä osa liiketoiminnan kehittämistä, ja tuotekehitystä ohjaa ensisijaisesti asiakas. Viranomaiset voivat parhaiten suunnata teknologian ja tuotteiden kehitystyötä lisäämällä tietoa pitkän ajan tarpeista, haasteista ja odotuksista.

Turvallisuus, terveys ja hyvä ympäristö edellyttävät tehokkuutta

Hyvän elinympäristön tekijöitä ovat myös toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä hyvälaatuinen ympäristö. Suomen laaja sosiaaliturvajärjestelmä kattaa kansalaisten kaikki elämäntilat. Sosiaalimenot ovat Suomessa korkeat, ja korkea työttömyys on nostanut niitä. Menojen pienentämiseksi ja rahoituksen turvaamiseksi

si on sosiaaliturvan, palkkojen ja verotuksen muodostettava kannustava kokonaisuus niin, että työnteko olisi aina kannattavaa. Lisäksi on varauduttava väestön ikääntymiseen eläkejärjestelmiä kehittämällä ja työuraa pidentämällä. Sosiaali- ja terveyspalveluja on mahdollista tehostaa samoilla keinoilla kuin muutakin infrastruktuuria eli tarjoamalla vaihtoehtoja ja lisäämällä kilpailua.

Terveysriskien vähentämiseksi ja terveyspalvelujen tarpeen vähentämiseksi on tärkeää tunnistaa riskit ja niiden aiheuttajat. Suomessa ympäristönsuojelu on tuottanut hyviä tuloksia, ja elinympäristöstä aiheutuvat terveysriskit hallitaan. Ympäristönsuojelussa kansallisilla toimenpiteillä ei saavuteta enää kovinkaan paljon hyötyä, vaan yhä enemmän tarvitaan EU:n, Itämeren maiden ja maailmanlaajuisista yhteistyötä.

Ketkä ovat kestävän kehityksen vaikuttajia?

Hyvin toimiva poliittinen päätöksentekojärjestelmä ja hallintokoneisto antavat puitteet yhteiskunnan kehitykselle. Päätösten valmistelussa on tärkeää hyödyntää täysipainoisesti elinkeinoelämän näkemykset ja asiantuntemus sekä arvioida ehdotusten vaikutukset yrityksiin, kansantalouteen ja työllisyyteen. Säätelyä ei pidä lisätä, koska se hidastaisi ja kahlitsisi yhteiskunnan ja talouden kehitystä. Säätelyn sijasta hallinnon tulisi edistää kestävää kehitystä luomalla hyvät edellytykset osaamisen ja teknologian jatkuvalla parantamiselle sekä yritysten omaehtoiselle, vastuulliselle toiminnalle.

Yritysten on oltava kannattavia ja kilpailukykyisiä, jotta ne voivat luoda lisäarvoa yhteiskunnalle ja huolehtia sosiaalisista ja ympäristövastuistaan. Vastuullisuudesta voi myös saada kilpailuetua, mutta vain siinä tapauksessa, että sidosryhmät arvostavat sitä ja asiakkaat ovat myös valmiit maksamaan siitä. Osaavan henkilöstön saannin turvaaminen on yrityksille pitkän ajan tärkeimpiä haasteita. Johtamisella on tärkeä merkitys henkilöstön hyvinvoinnille. Ympäristöasiat ovat luonnollinen osa suomalais-

yrittäjien jokapäiväistä liiketoimintaa. Koska yritykset toimivat verkostoissa, vastuullisia työntekijöitä ja ympäristöasioiden hoitoa edistetään koko verkostossa.

Jokaisella kansalaisella on oma vaikutuksensa yhteiskunnan kehitykseen. Ihmisillä on yhteiskunnassa monta roolia – esimerkiksi kuluttaja, työntekijä, perheenjäsen, yhteiskunnallinen vaikuttaja ja tavallinen rivikansalainen. Näissä rooleissaan ihmiset joutuvat tekemään samaa kestävä kehityksen eri ulottuvuuksien punnintaa kuin hallinto ja yrityksetkin. Se on vastuullisen kansalaisen oikeus ja velvollisuus.

EU:n ympäristöpolitiikka tukemaan kestävä kehitystä

EU:n kestävä kehityksen strategiaa on tarpeen tarkistaa niin, että painotetaan enemmän taloudellista ulottuvuutta, jotta voidaan turvata EU:n kilpailukyky ja houkuttelevuus toimintaympäristönä. Tähän kuuluvat toimivat sisämarkkinat, vakaa talous, joustavat työmarkkinat, yrittäjyyden edistäminen, vahva panostus tutkimus- ja kehitysohjelmiin sekä kansainvälisen kaupan vapauden edistäminen.

EU:n ei pidä asettaa ympäristövelvoitteita, jotka aiheuttavat sellaisia kustannusrasituksia, joita kilpailijoilla ei ole. Myös EU:n sisällä velvoitteiden tulee kohdella eri maissa toimivia yrityksiä tasapuolisesti. Sääntelyn ja byrokratian sijasta ympäristöpolitiikan tulisi kannustaa osamisen ja ekotehokkuuden kehittämiseen.

Yksipuolinen ympäristöpolitiikka heikentää EU:n kilpailukykyä ja vie pohjaa kestävä kehitykseltä. Sen sijaan edistämällä maailmanlaajuisista sitoutumista ympäristönsuojeluun ja ilmastonmuutoksen torjuntaan voidaan tasoittaa kilpailutilannetta ja samalla luoda kansainvälistä kysyntää ekotehokkaille tuotteille ja tekniikoille. Tämä saattaa lisätä EU:n yritysten vientimahdollisuuksia – toisin kuin kilpailukykyä heikentävät yksipuoliset velvoitteet.

Avoin talous ja hyvä hallinto maailmanlaajuisen kehityksen ehtoja

Viennin, tuonnin ja investointien vapauttaminen antavat mahdollisuuksia myös kehitysmaiden taloudelliselle vaurastumiselle. Kehitysmaiden vaurastuminen puolestaan luo uusia markkinoita ja lisää kysyntää. Hyvä hallinto ja vakaa toimintaympäristö ovat välttämättömiä, jotta yritykset voivat toimia vähemmän kehittyneissä maissa. Suomi voi parhaiten edistää globaalia kestävä kehitystä tukemalla kehitysmaiden edellytyksiä osallistua avoimeen kauppaan, panna täytäntöön työoloja ja ihmisoikeuksia koskevat kansainväliset sopimukset ja noudattaa hyvän hallinnon periaatteita.

Yritykset tuovat panoksensa globaaliin kestävä kehitykseen luomalla taloudellista hyvinvointia, hoitamalla hyvin ympäristöasiensa, huolehtimalla omasta henkilöstöstään sekä toimimalla vastuullisesti paikallisia sidosryhmiään kohtaan. Suomalaisilla yrityksillä on lisäksi paljon ympäristöä ja luonnonvaroja säästäviä vientituotteita ja -tekniikoita. Näin ympäristövaikutukset pystytään pitämään kohdemaassa pienempinä kuin silloin, jos markkinoita valtaavat huonompitasoiset kilpailijat.

Ilmastopolitiikka on tuomassa valtioille uuden kilpailutekijän, sillä saatavilla olevien päästöoikeuksien määrä lisää tai vähentää maiden houkuttelevuutta investointikohteena. Globaaliin toimintaympäristöön sopii huonosti se, että asetetaan maakohtaisia päästötavoitteita. Olennaisempaa on tunnustaa ne toiminnot, joiden kehittämisellä on maailmanlaajuisesti suuri merkitys, ja edistää näitä parannuksia. Avainasia on teknologian kehittäminen. Ilmastopolitiikkaan on saatava mukaan kaikki merkittävät päästöjen aiheuttajat, niin teollisuusmaat kuin kehitysmaatkin.

Julkisen vallan ja yritysten yhteistyöllä on mahdollista tukea samanaikaisesti maailmanlaajuisesta kestävä kehitystä ja parantaa suomalaisyritysten toimintaedellytyksiä, vientimahdollisuuksia ja menestymistä kansainvälisillä markkinoilla.

1. Mistä kestävässä kehityksessä on kysymys?

Kestävän kehityksen tunnuspiirteet:

- Sen aikajänne ulottuu yli sukupolvien.
- Sen tarkastelukulma on maailmanlaajuinen.
- Siinä on kolme ulottuvuutta: talous, ihmiset ja ympäristö.
- Se on kehityskulku ja näkökulma, ei tiettyä olotila eikä aihepiiri.

Usein sanotaan, että kestävällä kehityksellä on niin monta merkitystä kuin on siitä puhujiakin. Se on luonnollista, sillä kestävä kehitys ei ole yksiselitteinen käsite, jolla olisi tarkasti määritelty sisältö. Kestävä kehitys on jatkuva prosessi, kehityskulku, eikä tietty olotila. Kestävä kehitys ei myöskään koske vain tiettyä aihepiiriä, vaan se on näkökulma koko yhteiskuntaan ja sen kehitykseen.

Kestävällä kehityksellä on tosin myös vakiintunut määritelmä. Sen esitti kestävä kehityksen maailmankomissio (Brundtlandin komissio) vuonna 1987. Sen mukaan kestävä kehitys on **kehitystä, joka turvaa ihmisten tarpeet viemättä tätä mahdollisuutta tulevilta sukupolvilta.**

Kestävän kehityksen olennainen piirre on siis pitkäjänteisyys, yli sukupolvien ulottuva tarkastelu-aika. Toinen piirre on globalisuus, maailmanlaajuinen lähestymistapa.

Kestävän kehityksen keskeinen piirre on myös monipuolinen tarkastelukulma. Siinä on kolme ulottuvuutta: talous, ihmiset ja ympäristö. Kehityksen tulee olla kestävää taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti eli ympäristön kannalta.

Arkielämästä löytyy esimerkkejä kestävä kehityksen periaatteista:

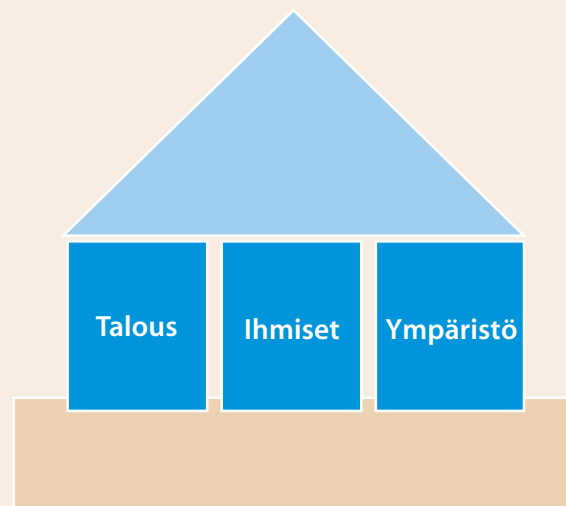
- **Taloudellinen kestävyys** on sitä, että ei eletä yli varojen eikä jätetä velkaa lapsille.
- **Sosiaalinen kestävyys** on muista ihmisistä huolehtimista ja muiden huomioon ottamista.
- **Ekologinen kestävyys** on sitä, että mitään ei haaskata eikä pilata.

Kestävän kehityksen tavoittelu on tasapainon ja toisiaan tukevien piirteiden (win-win-win-tilanteiden) etsimistä näiden kolmen ulottuvuu-

den kesken. Jos jokin ulottuvuus laiminlyödään tai jotakin korostetaan liikaa, kokonaisuus kärsii. Vahva ja kilpailukykyinen talous on edellytys sille, että voidaan huolehtia ihmisten hyvinvoinnista ja ympäristöstä, mutta myöskään talouskasvua ei voida tuottaa kestävästi ihmisistä ja ympäristöstä piittaamatta. Nämä riippuvuudet pätevät niin maailmantaloudessa ja kansantaloudessa kuin yksittäisissä yrityksissä ja yksilötasollakin.

Olellainen on myös sana **kehitys**. Se korostaa sitä, että katse on suunnattava tulevaisuuteen eikä saa pysähtyä vanhaan. Joissakin asioissa kehitys voi merkitä isoa mullistusta, mutta usein kysymys on vain siitä, että asiat tehdään uudella, paremmalla tavalla.

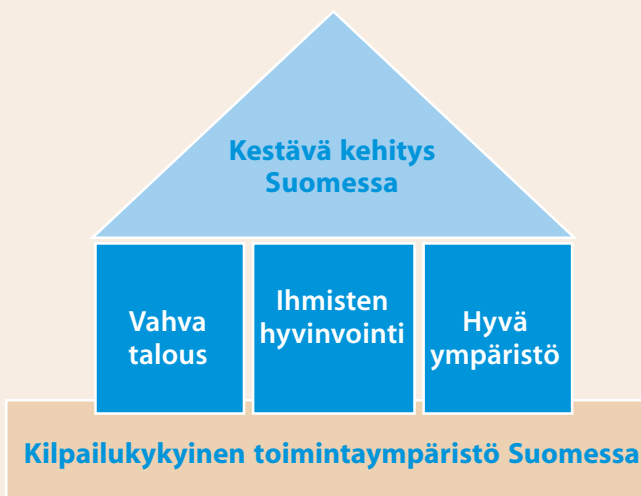
Kestävän kehityksen elementit

2. Suomi, kilpailukyky ja kestävä kehitys

Kestävän kehityksen rakentuminen

Maailmanlaajuinen kestävä kehitys

■ Jokaisella maalla on vastuu omasta toiminnastaan – myös siitä, että se edistää osaltaan kestävä kehitystä. Suomi on kansainvälisten vertailujen perusteella monella tapaa kestävä kehityksen mallimaa. Suomen vahvuuksiksi on mainittu hyvä hallinto, korkea osaamisen ja teknologian taso sekä vastuulliset yritykset. Näistä menestystekijöistä on pidettävä kiinni vastedeskin. Tätä ei kuitenkaan voida tehdä ottamatta huomioon ympäröivää maailmaa.

Suomessa on edistytty pitkälle ympäristön-suojelussa. Myös suomalainen sosiaaliturva on maailman kattavimpia. Se ei kuitenkaan jatku, ellei sen rahoitusta pystytä turvaamaan. Nykyisin Suomen tärkein kestävä kehityksen haaste onkin kilpailukykyisen talouden turvaaminen.

Suomen menestymisen edellytys on, että Suomi on yrityksille ja työnteolle suotuisa toimintaympäristö ja houkutteleva investointikohte. Suomalaisyrittäjien kansainvälistyminen ei ole tälle vastakkainen ilmiö, vaan vahvistaessaan yritysten kasvua ja kehitysmahdollisuuksia se tukee osaltaan Suomen taloutta ja hyvinvointia.

Hyvä toimintaympäristö muodostuu hyvin toimivista työmarkkinoista, tehokkaasta innovaatiojärjestelmästä, joka mahdollistaa tuotta-

Tässä julkaisussa Suomen kilpailukyvyllä tarkoitetaan yksityisen ja julkisen sektorin kykyä luoda hyvinvointia ja työpaikkoja kansainväliselle kilpailulle alttiina olevassa toimintaympäristössä.

van tutkimus- ja kehitystoiminnan, ja kunnossa olevista perusrakenteista, infrastruktuurista. Suotuisa toimintaympäristö merkitsee myös sitä, että täällä yrityksillä ei saa olla kilpailijoihin verrattuna suurempaa kustannusrasitusta, kuten korkeampia veroja ja maksuja, ympäristövaatimuksia tai muita velvoitteita. Vertailukohtaksi ei riitä Euroopan unioni tai edes muut läntiset teollisuusmaat, vaan toimintaympäristön on oltava kilpailukykyinen globaalisti.

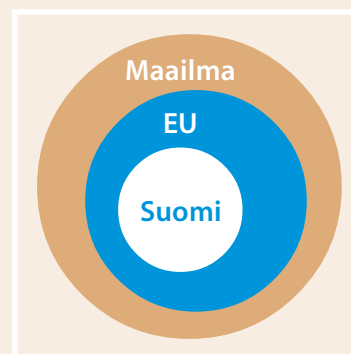
Kilpailukykyinen talous on välttämättömän perusta sille, että Suomi voi olla hyvä elinympäristö kansalaisille. Kilpailukykyinen talous mahdollistaa sen, että täällä on työtä, kattavat peruspalvelut ja sosiaaliturva sekä terveellinen

ja viihtyisä ympäristö.

Tällöin Suomella on myös edellytyksiä edistää kestävä kehitystä maailmanlaajuisesti. Kun tämä toiminta kohdistetaan niin, että se luo uutta kysyntää ja edistää yhteisiä pelisääntöjä ja tasavertaisia toimintaedellytyksiä, se voi samalla vahvistaa suomalaisten yritysten kilpailukykyä ja menestymistä kansainvälisillä markkinoilla.

Kestävän kehityksen ongelmat ja haasteet ovat erilaisia Suomessa, EU:ssa ja maailmanlaajuisesti. On tunnistettava, mitkä ovat tärkeimmät haasteet eri tasoilla, jotta toimenpiteet voidaan suunnata oikein maailmanlaajuisen kestävä kehityksen kannalta.

Kestävän kehityksen toimintatasot

3. Suomi kestävässä toiminta- ja elinympäristössä

3.1 Kestävä kulutus ja tuotanto

Kestävän kulutuksen ja tuotannon edellytyksiä:

- Työllisyys ja tuottavuus lisääntyvät.
- Tuotanto on ekotehokasta.
- Kuluttajat tekevät vastuullisia valintoja.

Kestävän kulutuksen ja tuotannon edistäminen on kestävä kehityksen ajankohtaisimpia keskustelunaiheita. Kulutuksen ja tuotannon tulee olla kestävää taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristön kannalta. Toisin sanoen **talouskasvua tulee luoda ekotehokkaasti ja työllisyyttä parantaen**.

Yritykset luovat toiminnallaan talouskasvua ja rakentavat siten kestävä kehityksen perustaa. Talouskasvua syntyy, kun työllisyys ja/tai tuottavuus lisääntyvät. Ne ovat kestävä kehityksen **taloudelliset perusedellytykset**.

Työllisyyden lisääminen on myös kestävä kehityksen **sosiaalinen perusedellytys**. Ilman sitä ei ole mahdollista rahoittaa hyvinvointia, varsinkin kun väestön ikääntyminen tuo uusia rahoitustarpeita. Työ on luonnollisesti myös yksilötasolla hyvin tärkeä asia.

Työllisyyden lisääminen vaatii työmarkkinoiden rakenteiden muuttamista siten, että työnantajan kannattaa tarjota työtä ja työntekijän kannattaa ottaa sitä kaikissa tilanteissa vastaan. Työpaikkojen lisääminen vaatii myös lisää yrityksiä, ja siksi yrittäjyyttä tulee kaikin tavoin kannustaa. Verotuksella on tässä tärkeä merkitys. Työpanos lisääntyy myös työuraa pidentämällä eli opintoja nopeuttamalla ja eläkkeelle jäämistä myöhentämällä.

Tuottavuuden lisääminen puolestaan vaatii osaamista ja teknologiaa. Siksi koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen tulee panostaa vahvasti. Yritykset toimivat verkostoissa, joihin kuuluu isoja ja pieniä, kotimaisia ja ulkomaisia, teollisuuden ja palvelualojen yrityksiä. Tuottavuus merkitsee koko verkoston tuottavuutta.

Kestävän kehityksen **ekologinen perusedellytys** on se, että kulutuksessa ja tuotannossa luonnonvaroja käytetään säästävästi ja tehokkaasti. Tavoitteena on siis ekotehokkuus – tuottaa vähemmästä enemmän ja puhtaammin.

Kestävän kehityksen perusyhtälöt

$$\text{Tuotanto} = \text{Työ} \times \text{Tuottavuus}$$

$$\text{Ekotehokkuus} = \frac{\text{Tuotanto}}{\text{Ympäristövaikutukset}}$$

EU on asettanut tavoitteeksi luonnonvarojen käytön ja taloudellisen kasvun ”irtikytkenä” eli sen, että luonnonvarojen käyttö ei kasvaisi samassa suhteessa talouden kasvun kanssa. Monissa maissa, myös Suomessa, tällainen irtikytkenä on jo tapahtunut. Suomessa se johtuu osaksi raaka-aineiden ja energian käytön tehostamisesta, osaksi siitä, että tuotantorakenne on tieto- ja viestintäteollisuuden kasvun vuoksi muuttunut vähemmän raaka-aine- ja energiavaltaiseksi. Samansuuntainen kehitys jatkuu. Se johtuu muun muassa palvelualojen kasvavasta merkityksestä kansantaloudessa.

Energian kulutus henkeä kohti on Suomessa keskimääräistä suurempi kylmän ilmaston, pitkien etäisyyksien ja energia- ja raaka-ainevaltaisen vientiteollisuuden vuoksi. Teollisuuden rakenteen vuoksi myös materiaalien kulutus henkeä kohti laskettuna on keskimääräistä suurempi.

Yksittäisen kansantalouden energia- tai materiaalivaltaisuudella ei kuitenkaan ole merkitystä globaalien ympäristövaikutusten kannalta, vaan olennaista on se, miten ekotehokkaasti tuotteet tuotetaan. Tuotannon kokonaismäärä on riippuvainen maailmanlaajuisesta kysynnästä ja sijoittuminen puolestaan tuotantopanosten saatavuudesta ja hinnasta sekä markkinoiden läheisyydestä.

Siksi ehdotus siitä, että Suomen tuotantorakennetta ohjattaisiin keinotekoisesti säätämällä esimerkiksi energiaa paljon tarvitseville aloille lisää ekoveroja tai asettamalla tiukkoja päästökäytäntöitä, ei ole mielekäs. Se merkitsisi suomalaisen prosessiteollisuuden, kuten metsä- ja metalli-

teollisuuden, kilpailukyvyyn tahallista heikentämistä ja tuotannon siirtymistä muihin maihin.

Jos tuotanto tapahtuu yrityksissä, joiden ekotehokkuus on huonompi kuin suomalaisyritysten, ympäristöhaitat lisääntyvät maailmanlaajuisesti. Sama koskee työoloja, sillä jos tuotannon edellytykset Suomessa heikkenevät, markkinoita valtaavat muualla toimivat yritykset, joiden tuotanto voi tapahtua huonommissa työoloissa. Suomalaiset yritykset ovat ekotehokkuudeltaan ja työoloiltaan nykyaikaisia ja korkeatasoisia. Siksi on hyödyllistä, että energiaa ja luonnonvaroja paljon tarvitsevia maailmanmarkkinatuotteita valmistetaan Suomessa.

Kilpailukykyongelma ei ratkea sillä, että ekoverojen nousu korvattaisiin työntekoon liittyvien verojen ja maksujen – kuten työnantajien sosiaalivakuutusmaksujen – alennuksilla, koska verojen ja maksujen korotukset ja alennukset kohdistuisivat eri yrityksiin.

Tuotannon ekotehokkuuden lisäämisessä tuoksellisin tie on teknologian, osaamisen ja toimintatapojen kehittäminen – ei teollisuuden toimintaedellytysten heikentäminen. Siksi innovaatiot, uudet työtavat ja tuotantotekniikat sekä tuotekehitys ovat välttämättömiä.

Jotta innovaatiot toteutuvat käytännössä eli saadaan käyttöön tehokkaampia tuotantomenetelmiä ja parempia tuotteita, tarvitaan yrityksiltä tuotannollisia investointeja. Yritysten puolestaan on oltava riittävän kannattavia, jotta ne pystyvät rahoittamaan investoinnit. Vain tätä kautta syntyy kestävä tuotantoa.

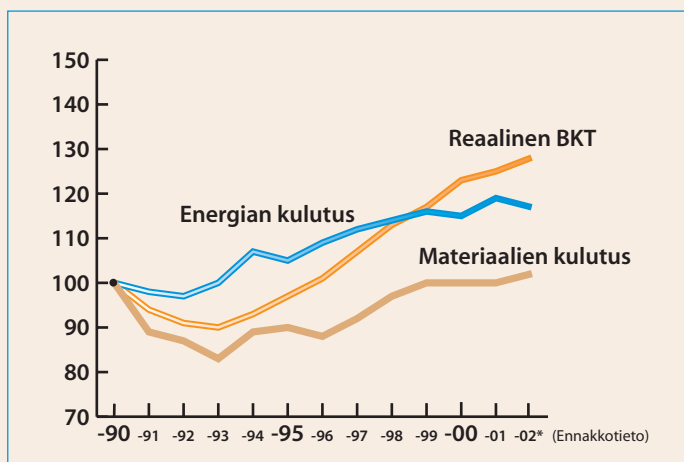
Investointien toteutumiseksi tarvitaan myös viennin ja kotimaisen kysynnän lisääntymistä. Kotimaista kysyntää voidaan lisätä parantamalla kulutusmahdollisuuksia esimerkiksi tuloverotusta alentamalla. Koska Suomessa elintaso on jo korkea, kulutusmahdollisuuksien lisääntymisen johtaa todennäköisesti lisääntyvään palvelujen käyttöön – etenkin jos palvelujen laatu ja hinnat ovat kilpailukykyisiä. Kulutusrakenteen muutoksen vuoksi kulutuksen lisääntyminen ei siis tarkoita, että tavaramäärä ja luonnonvarojen käyttö kasvaisivat automaattisesti samassa määrin.

Vastuu käyttäytymisestä on kuluttajilla itsellään, mutta kulutuksen ekotehokkuutta voidaan edistää kuluttajien tuotevalintoja, tuotteiden käyttöä ja muuta käyttäytymistä koskevan tiedon, koulutuksen ja valistuksen avulla. Kuluttajien valinnat vaikuttavat puolestaan yritysten toimintaan ja tuotteiden tarjontaan.

Oleennaista on se, että kuluttajilla on mahdollisuus valita. Tuotteiden luokittelu kestävä kehityksen näkökulmasta hyviin ja huonoihin on mahdollista. Jos säädöksillä ja määräyksillä määriteltäisiin, mitkä tuotteet ja palvelut ovat kestävä kehityksen mukaisia, määriteltäisiin samalla se, mitä ihmisten tulee arvostaa.

Suomen reaalin BKT:n, energian ja materiaalien kulutuksen kehitys 1990–2002

(1990 = 100)

Lähde: Luonnonvarat ja ympäristö 2003

3.2 Tehokkaat energia-, liikenne- ja ympäristöpalvelut

Tehokkaan infrastruktuurin ominaisuuksia:

- Palvelut ovat saatavilla ja kohtuuhintaisia.
- Markkinat ja vapaa kilpailu toimivat.
- Ympäristöhaitat minimoidaan.

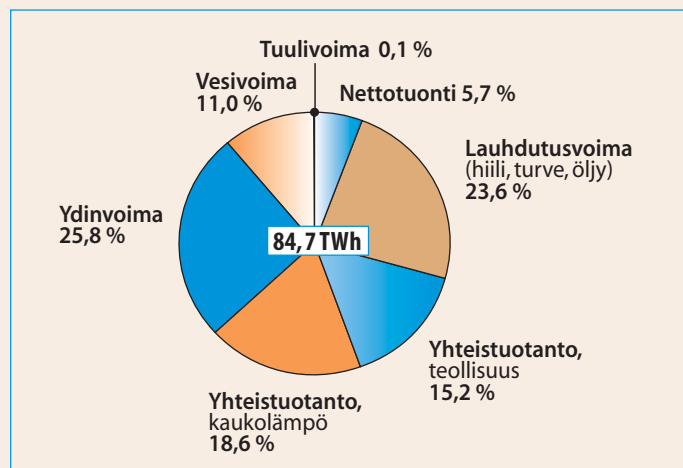
Kunnollinen infrastruktuuri eli hyvin toimivat perusrakenteet ovat välttämättömiä sekä yritysten toiminnalle että koko yhteiskunnan toimivuudelle. Ne ovat kilpailukyvyyn ja kestäväen kehityksen edellytyksiä. Perusrakenteisiin kuuluvat energia-, liikenne- ja tietoliikennejärjestelmät sekä vesi-, jätevesi- ja jätehuoltojärjestelmät eli ympäristöpalvelut.

Tärkeää on, että järjestelmät ja palvelut ovat kaikkien helposti saatavilla ja että niiden kustannukset ovat kohtuulliset. Markkinoiden avaaminen ja vapaa kilpailu lisäävät infrastruktuurin taloudellista tehokkuutta. Välttämätön ehto on myös se, että infrastruktuuri on ympäristön kannalta mahdollisimman tehokas ja haitaton. **Perusrakenteet ovat pitkäikäisiä ja näin ollen niitä on kehitettävä ennakoiden tulevia tarpeita ja kehitystä.**

Energian saatavuus ja kilpailukykyinen hinta ovat tärkeitä niin yrityksille kuin kansalaisillekin – erityisesti Suomessa, jossa ilmasto, etäisyydet ja tuotantorakenne vaativat keskimääräistä enemmän energiaa. Suomen energiajärjestelmän etuja ovat monipuolisuus sekä uusiutuvien ja päästöttömien energialähteiden – lähinnä bioenergian, vesivoiman ja ydinvoiman – suuri osuus. Monipuolisuus tulee säilyttää vastedeskin, eikä mitään vaihtoehtoa saa sulkea pois. Suomen energiajärjestelmä on osa pohjoismaisia sähkömarkkinoita. Avoimilla markkinoilla kokonaisvoimavarat ovat tehokkaimmassa käytössä, ja Pohjoismaiden erilaiset sähköntuotantorakenteet täydentävät toisiaan.

Jos sähkön hintaa nostetaan poliittisilla päätöksillä, kuten veroilla tai päästökauppajärjestelmällä, lisätään samalla kansalaisten elinkustannuksia sekä kaikkien yritysten tuotantokustannuksia.

Suomen sähkönhankinta vuonna 2003

Lähde: Adato Energia Oy

Koska Suomi sijaitsee kaukana markkinoista ja myös sisäiset välimatkat ovat pitkiä, kuljetus- ja logistiikkakustannukset ovat merkittävä osa suomalaisyritysten kokonaiskustannuksista. Siksi yritykset panostavat luonnostaan paljon kuljetusten tehokkuuteen. Taloudellinen tehokkuus merkitsee samalla myös ekotehokkuutta. **Sekä yrityksille että kansalaisille on tärkeää, että liikenneväylät ovat kunnossa ja yhteensopivia.** Tiet, rautatiet, satamat, vesiväylät ja lentokentät muodostavat kokonaisuuden, jota ei voida suunnitella toisistaan irrallaan. Kuljetuskustannuksia ei myöskään pidä lisätä ympäristöperusteilla maksuilla.

Jätehuollossa ajankohtainen asia on kilpailun turvaaminen jätteiden keräilyssä ja kuljetuksissa sekä jätteen käsittelytapoja valittaessa. Mitään vaihtoehtoa ei saisi sulkea pois – tietenkin edellyttäen, että ympäristövaatimukset täyttyvät. Sääöksillä ja määräyksillä ei myöskään saa vaikeuttaa materiaalien uudelleenkäyttöä, kierrätystä tai energiasisällön hyödyntämistä. **Kierrätysraaka-aineita, -tuotteita tai -polttoaineita ei siksi pitäisi luokitella jätteiksi.**

Rakentamishankkeisiin on haettu tehokkuutta ottamalla käyttöön **linkaarivastuumalli**. Sen mukaan valtio tai kunta tilaa hankkeen yksityiseltä yritykseltä, joka huolehtii hankkeen rahoituksesta ja toteutuksesta, kun taas tilaaja eli julkisyhteisö maksaa sen käytöstä. Tätä mallia so-

velletaan muun muassa tiehankkeissa sekä julkisten rakennusten, kuten koulujen rakentamisessa.

Yritykset ottavat nykyisin hyvin huomioon ympäristövaikutukset jo hankkeiden suunnitteluvaiheessa. Tätä täydentävät lakisäätöiden ympäristövaikutusten arviointi ja lupamenettelyt. Jotta hankkeet voidaan toteuttaa tehokkaasti, rakentamiseen liittyvää byrokratiaa tulisi karsia. Kaavoitusta on nopeutettava, ja energiantuotantolaitosten, voimajohtojen, liikenneväylien, linkkimastojen ja muiden hankkeiden edellyttämät lupamenettelyt kehitettävä mahdollisimman sujuviksi.

3.3 Osaamisen ja teknologian jatkuva parantaminen

Kestävää kehitystä tukevan osaamisen ja teknologian edellytyksiä:

- Innovaatioille on tilaa eikä teknologia- ja tuotekehitystä kahlita viranomaismääräyksillä.
- Talous- ja teknologiatieto kuuluvat kouluopetukseen.
- Kestävän kehityksen näkökulma on mukana tutkimuksessa ja koulutuksessa.

Osaamisen jatkuva parantaminen ja uuden tiedon luominen ovat välttämättömiä, jotta tapahtuu kehitystä eikä jäädä paikalleen tai taantua. Se on kilpailukyvyn edellytys.

Kestävä kehitys ei ole erillinen tutkimus- ja osaamisalue. Parhaiten kestävä kehitys voidaan edistää, kun se ymmärretään näkökulmaksi tutkimus- ja kehitysohjon sekä koulutukseen. Korkea ammattitaito, teknologian kehittäminen ja hyödyntäminen, kulttuurin vaaliminen sekä luovuus, ahkeruus ja yrittäjyys ovat menestystekijöitä, joita tarvitaan myös kestävä kehityksen perustaksi.

Suomessa on panostettu paljon tutkimukseen ja teknologian kehitykseen. Hyvin toimivaan innovaatiojärjestelmään kuuluvat riittävä tutki-

Innovaatiojärjestelmä

- Koulutus
- Tutkimus ja kehitys
- Rahoitus

mus- ja tuotekehitysrahoitus, laadukas koulutus sekä tutkimus- ja kehitystyön tulosten kaupallistaminen ja tehokas käyttöönotto. Monet muutkin maat panostavat näihin seikkoihin. Pienen maan ylivertaisuus osaamisessa – jota Suomenkin tulee tavoitella – ei voi perustua tutkimuksen määrään, mutta se voi ehkä perustua voimavarojen tehokkaaseen ja ainutlaatuiseseen yhdistämiseen. Verkostoyhteistyöstä on tullut yritysten yleinen toimintatapa, ja tämä malli on käytössä myös tutkimus- ja kehitystyössä.

Tekniikan kehitys vaikuttaa ratkaisevasti yritysten toimintaedellytyksiin ja ihmisten elinympäristöön. Olennainen kysymys on, voidaanko ja millä keinoilla tekniikan kehitystä suunnata ja edistää niin, että se tukee kestävä kehitystä. Usein kuulee sanottavan, että ympäristöteknologian kehittämistä ja käyttöönottoa voidaan edistää tiukoilla ympäristövaatimuksilla, jotka pakottavat yritykset parannuksiin. Tämä lähestymistapa johtaa kuitenkin ongelmiin, sillä tekniikan kehitys on kiinteä osa liiketoiminnan kehittämistä.

Tuotantotekniikan kehityksellä tavoitellaan yleensä parempaa tuottavuutta ja tehokkuutta ja siten parempaa kilpailukykyä. Samalla se merkitsee ekotehokkuuden paranemista. Uusien tekniikoiden kehittäminen ja käyttöönotto on pitkäjänteistä työtä. Tämä on tärkeää ottaa huomioon muun muassa silloin, kun määritellään päästöoikeuksia tai ympäristölupien perusteena olevaa parasta käyttökelpoista tekniikkaa (Best Available Techniques, BAT). Uuden laitoksen parasta käyttökelpoista tekniikkaa ei voida ottaa käyttöön olemassa olevassa laitoksessa.

Uudistukset on järkevää sovittaa tuotannollisten investointien yhteyteen, joten niiden aikataulu määräytyy investointivaiheiden mukaan. Jos tätä kehitystä yritetään keinoitekoises-

ti nopeuttaa, se johtaa pääoman ja luonnonvarojen haaskaamiseen.

Tuotekehitystä ohjaavat ensisijaisesti asiakkaiden tarpeet ja globaalin kysynnän kehittyminen. Toisaalta myös uudenlaiset tuotteet luovat uutta kysyntää. Tuotekehitykselle asettavat rajoitukset viranomaisten turvallisuus-, terveys- ja ympäristövaatimukset. Ne eivät saa olla liian yksityiskohtaisia, sillä yksityiskohtainen sääntely johtaa helposti innovaatioiden vähenemiseen ja tehottomiin ratkaisuihin.

Yritysten – sekä teollisuuden että kaupan – on olennaista tietää, mitä kuluttajat odottavat ja tarvitsevat. Vaikka tuote täyttäisi viranomaisvaatimukset, mutta jos se ei ole asiakkaalle käytökelpoinen ja tehokas, tuotteen valmistus merkitsee luonnonvarojen haaskausta.

Koska ei ole mahdollista laatia yksiselitteisiä mittareita sille, minkälainen on kestävä kehityksen mukainen tuote tai teknologia, niiden kehitystä ei voida ohjata menestyksellisesti viranomais määräyksillä.

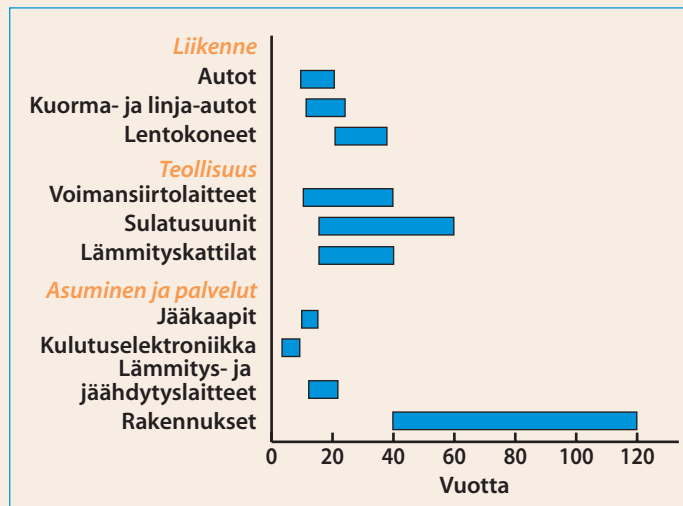
Viranomaiset voivat parhaiten suunnata teknologian ja tuotteiden kehitystyötä lisäämällä tietoa pitkän ajan tarpeista, haasteista ja odotuksista. Näin tekniikan ja tuotteiden kehitys voi tapahtua markkinalähtöisesti ja kilpailu ohjaa kestävä kehityksen suuntaan.

Koulutuksessa kestävä kehitys ymmärretään yleensä ympäristökasvatukseksi. Mutta kestävä kehitys vaatii paljon muutakin osaamista. Jotta koulu antaisi pohjaa kestävä kehityksen ja sen edellytysten ymmärtämiseen, kouluopetukseen tulisi sisällyttää enemmän talous- ja teknologiatietoa.

Ammattikoulutuksessa ja korkeakouluopetuksessa on panostettava laatuun ja tehokkuuteen, jotta koulutus tukee kilpailukykyä. Koulutuksessa paras tapa edistää kestävä kehitystä on sisällyttää kestävä kehityksen periaatteet opetukseen läpäisyperiaatteella. Esimerkiksi sosiaalisesti ja ympäristön kannalta vastuullista yritystoimintaa tulee opettaa muun liiketoimintaopetuksen osana ja ympäristöä säästävää teknologiaa osana kaikkea teknologiaopetusta.

Tieto- ja viestintäteknikkaa hyödyntämällä voidaan lisätä tuottavuutta ja ekotehokkuutta ja sitä kautta edistää kilpailukykyä ja kestävä kehitystä. Tietotekniikka myös mahdollistaa ihmisille

Energiaa käyttävien tuotteiden elinikä (Vaihteluväli)

Lähde: World Energy Outlook 2002

tasavertaisen tiedonsaannin. Tietoyhteiskunnassa tietotekniikkaa on opetettava kaikille. Sen lisäksi tarvitaan tieto- ja viestintäteknikan ja muun korkean teknologian huippuosaajia.

Huippuosaamista ei kuitenkaan tarvita vain korkean teknologian aloilla vaan kaikissa tehtävissä, esimerkiksi teollisuuden perinteisissä ammattitehtävissä. **Kilpailukykyä vahvistetaan ja kestävä kehitystä edistetään niin aivotyöllä kuin kädentaidoillakin.**

3.4 Turvallisuus, terveys ja hyvälaatuinen ympäristö

Turvallisen, terveellisen ja viihtyisän elinympäristön edellytyksiä:

- Sosiaaliturva ja terveyspalvelut toimivat.
- Terveysriskit hallitaan.
- Ympäristönsuojelu tuottaa tuloksia.

Tehokkaat perusrakenteet, kohtuullinen verotus sekä hyvä tutkimus- ja koulutusjärjestelmä ovat tärkeitä yrityksille. Mutta ne ovat tärkeitä myös siksi, että Suomi olisi hyvä elinympäristö kansalaisille. Muita hyvän elinympäristön tekijöitä ovat ”sosiaalinen infrastruktuuri”, kuten sosiaali- ja terveyspalvelut, sekä hyvälaatuinen ympäristö.

Suomen laaja sosiaaliturvajärjestelmä kattaa kansalaisten kaikki elämänvaiheet, niin tavanomaiset kuin poikkeuksellisetkin tilanteet. Se antaa turvaa yksilön tasolla, mutta edistää myös yhteiskunnan vakautta. Turvallisuudesta huolehtiminen on riskien hallintaa. Siihen kuuluvat riskien ennalta ehkäisy, riskitilanteisiin varautuminen sekä riskien jakaminen vakuuttamalla.

Sosiaalimenot ovat Suomessa korkeat, ja korkea työttömyys on nostanut niitä. Sosiaalimenojen pienentämiseksi ja rahoituksen turvaamiseksi on välttämätöntä lisätä työllisyyttä. Jotta tähän päästäisiin, **sosiaaliturvan, palkkojen ja verotuksen on muodostettava kannustava kokonaisuus niin, että työnteko olisi aina kannattavaa.**

Lisäksi väestön ikääntyessä hoiva- ja terveyspalvelujen tarve kasvaa ja samaan aikaan palvelujen rahoittajien määrä vähenee. Siksi **varautuminen tulevaisuuteen eläkejärjestelmiä kehittämällä ja työuraa pidentämällä on välttämätöntä.**

Sosiaali- ja terveyspalveluja on mahdollista tehostaa samoilla keinoilla kuin muutakin infrastruktuuria eli tarjoamalla vaihtoehtoja ja lisäämällä kilpailua. Myös tietotekniikan käyttö lisää tuottavuutta ja mahdollistaa kansalaisille tehokkaammat julkiset palvelut. Julkisia peruspalveluja kehitettäessä kannattaa käydä läpi enakkoluulottomasti eri alojen käytäntöjä, ja ar-

vioida, miten yksityisten ja julkisten palvelujen paremmalla työnjaolla voitaisiin tehostaa myös sosiaalista infrastruktuuria samalla tavalla kuin on tehty rakentamisessa ja joukkoliikenteessä.

Terveyspalvelujen tarvetta voidaan vähentää pienentämällä elinympäristön terveysriskejä. Jotta ennaltaehkäisevät toimenpiteet osataan kohdistaa oikein, **on tärkeää tunnistaa terveysriskit ja niiden aiheuttajat sekä punnita erilaisia riskejä keskenään.**

Turvalliseen ja terveelliseen elinympäristöön kuuluvat puhdas ruoka, vesi ja hengitysilma samoin kuin kunnossa oleva ja hyvälaatuinen rakennettu ympäristö. Suomessa on vältetty terveysriskejä panostamalla ruuan laatuun ja turvallisuuteen koko tuotantoketjussa, ”pellolta pöytään”. Myös vesiensuojelu ja ilmansuojelu ovat tuottaneet tuloksia, ja juomaveden ja ilman laatu ovat pääosin hyviä.

Kaiken kaikkiaan ympäristöstä aiheutuvat terveysriskit ovat Suomessa pienemmät kuin monissa muissa maissa. Samoin tuotteiden terveysriskit hallitaan, sillä kemikaali- ja tuoteturvallisuus ovat hyvällä tasolla. Suurimpia terveysriskejä aiheuttavat nykyisin ihmisten omat elintavat.

Puhdas ja viihtyisä ympäristö ja luonnonläheisyys kuuluvat suomalaisten arvostamiin asioihin. Teollisuuden jätevesikuormitus ja päästöt ilmaan on vähennetty pieneen murto-osaan. Metsät kasvavat enemmän kuin niitä käytetään, ja energian ja raaka-aineiden käyttö on tehokasta.

Ympäristönsuojelussa on aina haasteita. Viime vuosina on tunnettu kasvavaa huolta Itämeren tilasta, erityisesti rehevöitymisestä ja öljyvahinkojen riskistä. Valtaosa Suomenlahden kuormituksesta samoin kuin ilman kautta Suomeen tulevasta laskeumasta on peräisin muista maista. **Kansalliset toimenpiteet eivät siis enää tuota vastaavaa hyötyä kuin mitä voitaisiin saavuttaa kansainvälisellä yhteistyöllä.** Siksi tarvitaan yhä enemmän EU:n ja Itämeren maiden ympäristöyhteistyötä. Ilmastonmuutoksen hallinnassa tämäkään ei riitä, vaan tarvitaan maailmanlaajuisia sitoutumista. Suomen osuus maailman hiilidioksidipäästöistä on vain pari promillea.

4. Kestävän kehityksen vaikuttajat

Kestävän kehityksen vaikuttajat

4.1 Hyvä hallinto ja päätöksenteko

Hyvän hallinnon ja päätöksenteon piirteitä:

- Vähemmän sääntelyä ja byrokratiaa.
- Vaikutusten arviointi monipuolista ja kehittynyttä.
- Elinkeinoelämän asiantuntemus mukana valmistelussa.

Hyvin toimiva poliittinen päätöksentekojärjestelmä ja hallintokoneisto antavat yhteiskunnan kehitykselle puitteet. Lainsäädäntö varmistaa niin yritysten kuin kansalaistenkin oikeusturvan. Yrityksille keskeistä lainsäädäntöä on ennen kaikkea elinkeinolainsäädäntö, kuten osakeyhtiö-, kirjanpito-, vero-, teollis- ja tekijänoikeus- sekä kilpailulainsäädäntö. Yritysten toimintaedellytyksiin vaikuttavat ratkaisevasti myös työ- ja sosiaalilainsäädäntö, ympäristölainsäädäntö sekä tuoteturvallisuus- ja kuluttajansuojalain-

säädäntö. Ne määrittelevät ihmisten oikeuksia työntekijöinä, kuluttajina ja kansalaisina.

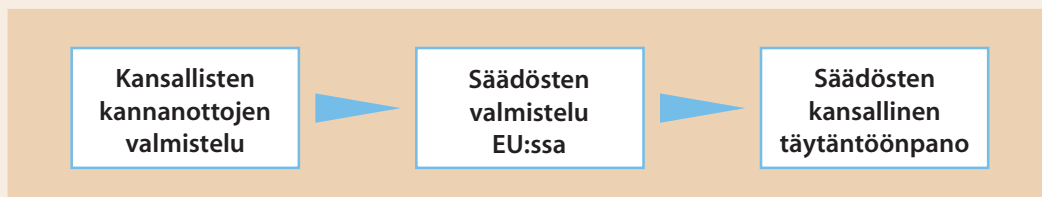
Kestävän kehityksen kannalta ei pidä lisätä sääntelyä, koska sääntely vain hidastaisi ja kahlitsisi yhteiskunnan ja talouden kehitystä. Toisaalta myös ohjauksen tarve on vähentynyt sen vuoksi, että markkinat edistävät kestävä kehitystä paremmin kuin ennen. Tämä on toiminut yritysten välisissä yhteistyöverkostoissa, joissa esimerkiksi asiakkaiden ympäristövaatimukset ovat vaikuttaneet tuotteisiin ja tuotantomeneelmiin.

Vaikka asiakkaiden vaatimukset ja yritysten omaehtoinen vastuullisuus ovat lisääntyneet, myös lainsäädäntö lisääntyy koko ajan etenkin EU:ssa. Tämä vaatii paljon voimavaroja sekä hallinnolta että yrityksiltä. Liiallinen sääntely myös rajoittaa yritysten liiketoiminnan vapautta ja innovaatioita.

Koska merkittävä osa yrityksiä koskevista säädöksistä pohjautuu EU:n lainsäädäntöön, on olennaista, miten EU:n säädökset valmistellaan ja miten Suomi panee ne täytäntöön. **Suomella on hyvät edellytykset lisätä painoarvoaan EU:ssa edistämällä käytännönläheisyyttä ja avoimuutta sekä asioiden tarkastelua niin, että otetaan huomioon kestävä kehityksen eri ulottuvuudet.**

Suomessa hallintokulttuuri on avoin ja läpinäkyvä ja yhteistyö eri tahojen kesken kiinteää verrattuna moniin muihin maihin. Kansalliset ohjelmat ja linjaukset valmistellaan yleensä laajapohjaisessa yhteistyössä. Suomessa on erityisesti ympäristöasioissa hyvin laaja kansalaisten tiedonsaanti-, osallistumis- ja muutoksenhaku-oikeus. On tärkeää, että sitä ei käytetä väärin hankkeiden tarpeettomaan viivästyttämiseen.

EU-säädösten valmistelu ja täytäntöönpano

Lainsäädännön valmistelussa tulisi sekä Suomessa että EU:ssa vahvistaa niiden roolia, joihin velvoitteet kohdistuvat, koska juuri nämä kantavat päätöksistä aiheutuvan taloudellisen rasituksen. Siksi **elinkeinoelämän näkemykset ja asiantuntemus tulisi hyödyntää täysipainoisesti säädösten tarvetta arvioitaessa sekä säädösten valmistelussa.**

Myös ehdotusten vaikutusten arviointia on tarpeen kehittää. **Vaikutukset yrityksiin, kansantalouteen ja työllisyyteen tulisi aina arvioida.** Mitä perusteellisemmin toimintavaihtoehdot ja niiden vaikutukset selvitetään etukäteen, sitä paremmin voidaan taata säädösten ja ohjelmien toteuttamiskelpoisuus ja varmistaa eri tahojen sitoutuminen niihin. Jotta nähtäisiin sääntelyn kokonaisvaikutukset, tulisi arvioida eri säädösten yhteenlasketut kustannukset ja muut rasitteet.

Sääntelyn sijasta **hallinto voi edistää kestävästä kehitystä parhaiten luomalla hyvät edellytykset osaamisen ja teknologian jatkuvalle parantamiselle sekä yritysten omaehtoiselle, vastuulliselle toiminnalle.**

Lisäksi tarvitaan laajapohjaista vuoropuhelua kestävästä kehityksestä ja sen yleisistä suunta- viivoista. Suomessa tähän vuoropuheluun osallistuvat jo nyt poliittiset päättäjät, eri hallinnonalojen edustajat sekä elinkeinoelämän, koulutus- ja tutkimuslaitosten, ammattiyhdistysliikkeen ja kansalaisjärjestöjen edustajat. Vuorovaikutus lisää keskinäistä ymmärrystä ja yhteenkuuluvuutta ja on yksi Suomen menestystekijöistä.

4.2 Kilpailukykyiset ja vastuulliset yritykset

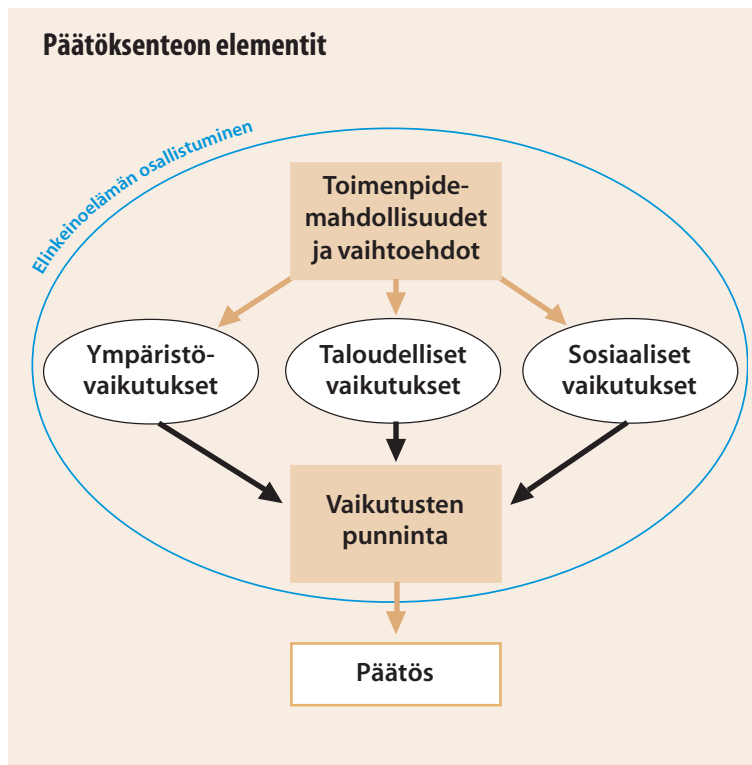
Vastuullisen yritystoiminnan painopisteet:

- Kilpailukyky ja kannattavuus
- Henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen
- Vastuulliset yhteistyöverkostot
- Ympäristönsuojelu ja ekotehokkuus

Yritykset luovat toiminnallaan talouskasvua ja rakentavat siten kestävä kehityksen perustaa. Yrityksen on oltava kannattava ja kilpailukykyinen, jotta se voi luoda lisäarvoa yhteiskunnalle ja huolehtia sosiaalisista ja ympäristövastuistaan. Vastuullisuudesta voi myös saada kilpailuetua, mutta **kilpailuetua syntyy vain, jos sidosryhmät arvostavat vastuullisuutta ja asiakkaat ovat myös valmiit maksamaan siitä.**

Yritysten yhteiskuntavastuu, joka kytkee taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuullisuuden toisiinsa, on kestävä kehityksen omaehtoista toteuttamista yritystasolla. Yhteiskuntavastuu (Corporate Responsibility) on eri asia kuin yrityksen hallintotapa (Corporate Governance). Hallintotapa määrittelee yrityksen hallintoa ja tietojen antamista koskevat käytännöt, jotka koskevat lähinnä sijoittajia ja omistajia. Yhteiskuntavastuu puolestaan on laajempi käsite, joka kattaa yrityksen henkilöstön ja kaikki sidosryhmät.

Oman henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen ovat välttämättömiä yrityksen menestymisen kannalta. Kysymys on samalla yrityksen sosiaalisesta vastuullisuudesta. Vastuullisuus puo-

lestaan tukee yrityksen menestymistä, sillä maine vastuullisena yrityksenä on yksi keino saada palvelukseen hyviä ja osaavia työntekijöitä. **Osaavan henkilöstön saannin turvaaminen on yrityksille pitkän ajan tärkeimpiä haasteita.** Siksi tiivis yhteistyö oppilaitosten ja korkeakoulujen kanssa on tärkeää.

Työsuojelu ja työturvallisuus ovat teollisuudessa edelleen henkilöstön hyvinvoinnin keskeinen tekijä. Niiden kehittäminen on jatkuvaa työtä. Lisäksi yritykset panostavat henkilöstön henkiseen työkykyyn ja jaksamiseen sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamiseen. Yritysten henkilöstö on myös tulossa yhä monimuotoisemmaksi, mikä asettaa uusia vaatimuksia johtamiselle. Monimuotoisessa työyhteisössä on eri-ikäisiä, eri sukupuolta olevia, eri maista ja kulttuureista peräisin olevia ja myös vajaakuntoisia ihmisiä.

Johtamisella ja esimiesten toiminnalla on tärkeä merkitys henkilöstön hyvinvoinnille, ja muutosvaiheissa se vielä korostuu. Hyvä johtaja ja esimies kannustaa ja rohkaisee. Hyvä johtaja ja esimies rakentaa työilmapiiriä vuorovaikutteiseksi, ihmisiä arvostavaksi ja keskinäiseen luottamukseen pohjautuvaksi. Hyvä työilmapiiri puolestaan antaa perustan innostuneelle työnteolle, jolloin saadaan aikaan myös hyviä tuloksia.

Heikon talouskasvun ja muuttuneen kansainvälisen työnjaon johdosta yrityksissä on jouduttu irtisanomaan henkilöstöä. Tämä on herättänyt keskustelua siitä, onko yritysten yhteiskuntavastuu riittävää. Yhteiskuntavastuu on kuitenkin moniulotteinen asia. Se, niin kuin kestävä kehitys yleensäkin, on tasapainon hakemista eri tekijöiden kesken. Olenainen seikka punninnassa on yrityksen tulevaisuuden ja pitkän ajan kannattavuuden turvaaminen, joka antaa perustan myös sosiaaliselle ja ympäristövastuullisuudelle.

Suomalaiset yritykset ovat panostaneet paljon ympäristönsuojeluun. Koska Suomen tuotantorakenne on raaka-aine- ja energiavaltainen, Suomessa on totuttu jo kustannussyistä tehostamaan energian ja raaka-aineiden käyttöä ja samalla vähentämään päästöjä ja jätteitä. Tuotantotapojen ja tuotteiden rinnalla on kehitetty ympäristötietoista yrityskulttuuria. **Ympäristöasiat ovat osa suomalaisyritysten strategiaa ja**

Yrityksen yhteiskuntavastuun elementit (TT 2001)

Taloudellinen vastuullisuus

- Kannattavuus, kilpailukyky, tehokkuus
- Omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen
- Yhteiskunnan taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen
- Taloudelliset edellytykset sosiaaliselle ja ympäristövastuullisuudelle

Ympäristövastuullisuus

- Vesien, ilman ja maaperän suojelu
- Ilmastonmuutoksen torjunta
- Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
- Tehokas ja säästävä luonnonvarojen käyttö

Sosiaalinen vastuullisuus

- Henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen
- Tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja
- Hyvät toimintatavat ja yhteistyö yritysverkostossa
- Suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen

jokapäiväistä liiketoimintaa. Samalla kun yritykset ovat vähentäneet omia ympäristövaikutuksiaan, on syntynyt ympäristöosaamista, -teknologiaa ja -tuotteita myös kansainvälisiä markkinoita varten. Esimerkkialoja ovat energiantuotanto, paperin ja metallien valmistus, vesien ja jätteiden käsittely sekä tieto- ja viestintäteknologia.

Yritykset siirtävät teknologiaa ja hyviä yhteiskuntavastuun käytäntöjä myös investoidessaan ja toimiessaan muissa maissa. Suomalaiset yritykset ovat olleet monelta osin edelläkävijöitä globaalissa toimintaympäristössä. Yksi yritysten suurimmista yhteiskuntavastuun haasteista on **edistää sitä, että koko tuotantoverkosto tai hankintaketju toimii vastuullisesti** niin, että työolot ja ympäristöasioiden hoito vastaavat yrityksen tavoitteita. Haaste on sitä suurempi, mitä laajempia verkostot ovat ja mitä useampiin maihin ne ulottuvat. Joillakin yrityksillä on jopa kymmeniätuhansia yhteistyökumppaneita. Vas-

tuullisen käyttäytymisen edistämässä joudutaan arvioimaan, millä tavoin ja missä järjestyksessä on parasta edetä, jotta saavutettaisiin parhaat tulokset.

4.3 Vastuulliset kansalaiset

Vastuullisen kansalaisen rooleja:

- Vastuullinen kuluttaja
- Vastuullinen työntekijä
- Vastuullinen perheenjäsen
- Vastuullinen yhteiskunnallinen vaikuttaja
- Vastuullinen rivikansalainen

Jokaisella ihmisellä on oma vaikutuksensa yhteiskunnan kehitykseen. Ihmisillä on yhteiskunnassa monta roolia – esimerkiksi kuluttaja, työntekijä, perheenjäsen, yhteiskunnallinen vaikuttaja ja tavallinen rivikansalainen. Näissä rooleissaan ihmiset joutuvat tekemään samaa kestävä kehityksen eri ulottuvuuksien keskinäistä punnintaa kuin hallinto ja yrityksetkin. Se on vastuullisen kansalaisen oikeus ja velvollisuus.

Kuluttajina ihmiset tekevät valintoja sen mukaan, mitä ominaisuuksia he tuotteissa arvostavat. Arvostukset ovat riippuvaisia monista seikoista, kuten iästä, sukupuolesta, koulutuksesta ja asuinpaikasta. Kuluttajille tarjotaan tietoa tuotteista erilaisten merkkien ja tuoteselosteiden avulla. Tiedot kertovat tuotteiden terveysvaikutuksista, ympäristöominaisuuksista, energiatehokkuudesta tai esimerkiksi siitä, ettei niiden valmistuksessa ole käytetty lapsityövoimaa. Vastuu ostovalinnoista on kuluttajalla itsellään.

Työntekijöinä ihmiset haluavat hyvät työolosuhteet. Monelle on myös tärkeää, että ympäristöasiat hoidetaan omalla työpaikalla hyvin. Työpaikoilla annetaan nykyisin laajasti koulutusta myös ympäristökysymyksistä, ja ympäristövastuullisuus on osa jokaisen ammattitaitoa. Työpaikoilla joudutaan punnitsemaan kestävä kehityksen eri ulottuvuuksia erityisesti silloin, kun yrityksen menestyminen vaatii sopeutumista muuttuviin tilanteisiin kansainvä-

lisessä kilpailussa. Silloin on tärkeää, että asioita voidaan käsitellä hyvässä yhteistyössä työnantajan ja henkilöstön kesken.

Perhe tai muu lähipiiri ovat kestävä kehityksen sosiaalinen ydin. Perheessä opitaan toisista huolehtimisen mallit, mutta samalla myös se, miten kannetaan vastuuta itsestä ja omista tekemisistä. Kotona voidaan oppia joko siihen, että kaikki on saatavilla ilman omia ponnisteluja, tai siihen, että menestyminen ja hyvä elämä vaativat sisäistä yritteliäisyyttä. Perhe antaa perustaa yli sukupolvien ulottuvalle kestävä kehityksen ajattelulle.

Yhteiskunnallisena vaikuttajana toimiessaan ihmisellä on suuri vastuu – myös kestävästä kehityksestä. Pienimmillään kysymys on ääni-oikeuden käyttämisestä. Suurimmillaan vastuu on poliittisella päätöksentekijällä, joka punnitsee kestävä kehityksen ulottuvuuksia ja tekee päätöksiä muiden ihmisten, kuten kuntalaisten tai maan kaikkien kansalaisten puolesta.

Tavallinen **rivikansalainen** on paitsi Suomen kansalainen, myös EU-kansalainen. EU-kansalaisilla on vapaus liikkua ja opiskella kaikissa EU-maissa, ja sama koskee myöhemmin myös työntekoa. Monet ovat nykyisin lisäksi maailmankansalaisia ja elävät osan elämästään ulkomailla. Vastaavasti Suomessa monien työyhteisössä tai elinpiirissä on maahanmuuttajia, jotka ovat tulleet muista maista tai maanosista. Tämä on tärkeää, sillä ihmisten liikkuminen lisää ja täydentää kansallista osaamista ja työvoimaa sekä parantaa ymmärrystä maailmanlaajuistumisen merkityksestä.

6. Suomi ja kestävän kehityksen maailmanlaajuiset haasteet

6.1 Taloudellinen kasvu ja köyhyyden vähentäminen

Köyhyyden vähentämisen keinoja:

- Kansainvälisen kaupan ja investointien vapauttaminen
- Hyvä kansallinen hallinto
- Kestävän kehityksen "vientii"

Globalisaatio on mahdollistanut Suomen kehittymisen vauraaksi hyvinvointiyhteiskunnaksi. Suomen kehitystä tarkastelemalla voidaan arvioida, mitkä tekijät ovat olennaisia taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden saavuttamisessa. Tällöin on myös mahdollista tunnistaa niitä toimintatapoja, joilla voidaan edistää kestävä kehitystä maailmanlaajuisesti.

Suurin globaali haaste on köyhyys ja siitä johtuvat monet yhteiskunnalliset ongelmat. Talouskasvu on ihmisten hyvinvoinnin edellytys kaikkialla maailmassa. **Avoim kansainvälinen kauppa ja investoinnit lisäävät talouskasvua ja ovat näin edellytyksiä myös kehitysmaiden kehitykselle.** Yhtä tärkeää on, että kehittyneet maat noudattavat kansainvälisen kaupan sääntöjä eivätkä vastaa kiristyvään kilpailuun protektionismilla, esimerkiksi tuontirajoituksin.

Maailman kauppajärjestön WTO:n menellään olevalla Dohan neuvottelukierroksella keskeinen neuvotteluja vaikeuttanut kiistakysymys on maataloustuotteiden kaupan vapauttaminen. Sekä teollisuus- että kehitysmaiden osalta kysymys on tuotteiden markkinoille pääsyn helpottamisesta tulleja alentamalla sekä kauppaa vääristävien maataloustuotteiden vähentämisestä ja poistamisesta. Maataloustuotteiden kaupan vapauttaminen on avainkysymys Dohan kierroksen neuvottelujen edistymiselle.

Kauppa- ja kehityspolitiikka ovat toisiaan tukevia politiikan aloja. Viennin, tuonnin ja investointien vapauttaminen antavat mahdollisuuksia kehitysmaiden taloudelliselle vaurastumiselle. Tätä voidaan tukea kehitysyhteistyöllä. Kehitysmaiden vaurastuminen puolestaan luo uusia markkinoita ja lisää kysyntää.

Vaikka kehitysyhteistyöllä on oma roolinsa, kunkin maan on viime kädessä itse vastattava

kehityksestään. Kriittinen kysymys on, miten kehitysmaat pystyvät aikaansaamaan vakaat ja suotuisat olosuhteet niin ulkomaisille investoinneille kuin omalle kotimaiselle tuotannollekin. **Keskeistä on oikeusvaltion ja hyvän hallinnon periaatteiden noudattaminen.**

Kestävän kehityksen "vientituotteita"

- Puhtaan veden ja energian hankinta
- Viemäröinti ja jätehuolto
- Terveystuotteet
- Liikenteen ja tietoliikenteen perusrakenteet
- Metsä-, energia- ja vesivarojen kestävä käyttö
- Ympäristöä ja luonnonvaroja säästävät tuotteet ja tuotantotekniikat
- Hyvät hallintokäytännöt

Suomi voi edistää globaalia kestävä kehitystä tukemalla kehitysmaiden edellytyksiä osallistua avoimeen kauppaan, saada ulkomaisia investointeja ja kehittää omaa yritystoimintaa.

Koska Suomi on itse käynyt läpi kehityksen maatalousyhteiskunnasta moderniksi tietoyhteiskunnaksi, Suomen kokemuksia ja osaamista kannattaa hyödyntää globaalisti. **Suomessa on vuosien varrella syntynyt paljon kestävä kehitystä tukevia vientituotteita,** esimerkiksi energia-, ympäristö- ja tietoteknologian aloilla.

Suomalaisilla yrityksillä on paljon tarjottavaa asioissa, jotka ovat kansainvälisesti sovitut kestävä kehityksen painopisteitä.

Julkisen vallan ja yritysten yhteistyöllä ja kumppanuudella on mahdollista kehittää hankkeita, jotka tukevat kehitysmaiden kehitystä ja teknologian siirtoa ja samalla suomalaisten yritysten vientimahdollisuuksia. Näin kehityspolitiikka ja yritysten liiketoiminta voivat täydentää toisiaan.

6.2 Paremmat työolot ja ihmisoikeudet

Parempien työolojen ja ihmisoikeuksien edellytyksiä:

- Taloudellinen vaurastuminen
- Koulutuksen järjestäminen – erityisesti tytöille
- Hyvä hallinto ja kansainvälisten sopimusten täytäntöönpano

Taloudellinen hyvinvointi edistää myös parempia työoloja, sillä esimerkiksi lapsityö kytkeytyy vahvasti köyhyyteen. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n asettama globalisaation sosiaalista ulottuvuutta käsitellyt maailmankomissio on tarkastellut globalisaatiota yksittäisen ihmisen näkökulmasta ja nostanut ”säällisen” työn yhdeksi keskeiseksi globaaliksi tavoitteeksi.

Kehitysmaat ovat kansainvälisillä foorumeilla vastustaneet viittauksia ILO:n sopimusten ja julistusten toteuttamiseen. Olennaista kuitenkin olisi saada kaikkien maiden hallitukset sitoutumaan parannuksiin ja panemaan täytäntöön luvut, jo hyväksytyt kansainväliset sopimukset.

Työelämän perusoikeuksia koskevat kansainväliset sopimukset ja niiden täytäntöönpano edistävät kestävä kehitystä usealla tavalla. Ne parantavat työoloja ja luovat samalla tasavertaisemmat toimintaedellytykset niille yrityksille, jotka joka tapauksessa toimivat sopimusten mukaisesti. Näin ne tukevat vastuullisten yritysten kilpailukykyä, millä taas on myönteisiä kerrannaisvaikutuksia.

Työelämän perusoikeudet ovat osa ihmisoikeuksien laajaa kokonaisuutta. Ihmisoikeudet tarvitsevat kaikkialla perustakseen valtion, joka toimii demokratian, oikeusvaltion ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Yritykset eivät voi poistaa kehitysmaan ihmisoikeusrikkomuksia. Se on hallitusten tehtävä.

Yritykset tuovat panoksensa työolojen ja ihmisoikeuksien parantamiseen luomalla taloudellista hyvinvointia, huolehtimalla omasta henkilöstöstään ja toimimalla vastuullisesti paikallisia sidosryhmiään kohtaan.

Jotta yrityksillä olisi edellytykset toimia vastuullisesti vähemmän kehittyneissä maissa, nii-

den päätöksentekijöiltä tarvitaan toimenpiteitä, jotka luovat yrityksille vakaan ja ennustettavan toimintaympäristön. Tällöin yritysten on riskitömämpää investoida kehitysmaihin, tehdä yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa ja lisätä näin työpaikkoja ja hyvinvointia. Hyvä toimintaympäristö merkitsee talouden vakautta, lain-säädännön antamaa suojaa, korruption kitkemistä ja kaiken kaikkiaan hyvää hallintoa. Samat asiat ovat siis tärkeitä sekä ulkomaisille yrityksille että oman maan kansalaisille.

Suomi voi parhaiten edistää parempia työoloja ja ihmisoikeuksia tukemalla kansainvälisen yhteisön osana kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa sekä tarjoamalla hyvän hallinnon malleja.

Kaupan rajoitusten käyttö sopimusten täytäntöönpanon edistämiseksi ei ole kestävä ja kannatettava keino. Koska kaupan vapaus on keskeinen edellytys kehitysmaiden taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle, rajoitusten haitat nousevat hyötyjä suuremmiksi eikä haluttua tavoitetta saavuteta. Oikea järjestys on näin ollen se, että luodaan edellytyksiä taloudelliselle kehitykselle, mikä puolestaan antaa perustan paremmille sosiaalisille oloille.

Välttämätön sosiaalisten olojen kohentamisen edellytys on myös koulutus. Koulutuksen tukeminen – ja erityisesti tyttöjen koulutukseen panostaminen – on kehitysmaissa tärkeimpiä kestävä kehityksen edistämistapoja. Tähän myös yritykset ovat panostaneet osana yhteiskunta-vastuutaan.

Koulutus ja taloudellinen vaurastuminen johdavat myös siihen, että väestönkasvu hidastuu. Nykyisten arvioiden mukaan maailman väestömäärä jää tuntuvasti alle aikaisempien ennusteiden. Se puolestaan vähentää myös ympäristövaikutuksia.

6.3 Ilmastonmuutoksen hallinta ja luonnonvarojen kestävä käyttö

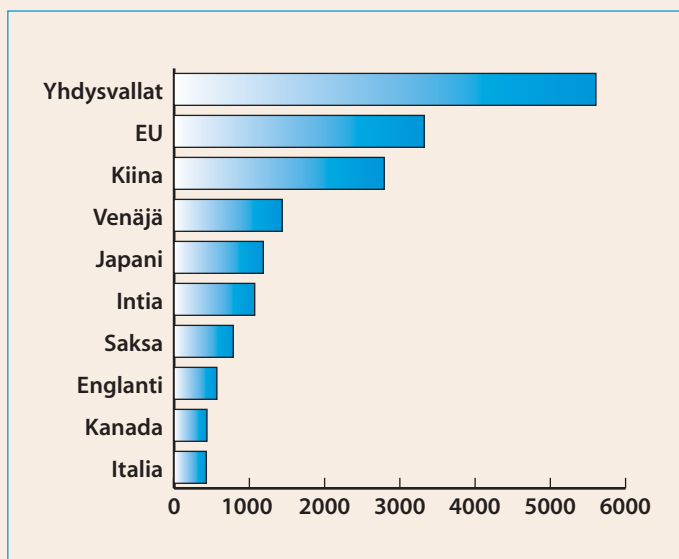
Hyvän ilmasto- ja luonnonvarapolitiikan piirteitä:

- Kaikki merkittävät maat sitoutuvat globaaliin yhteistyöhön.
- Talouden kehitystä ei rajoiteta maakohtaisilla kiintiöillä.
- Kannustetaan osaamisen ja teknologian kehittämiseen ja ekotehokkuuden parantamiseen.

Ilmastopolitiikka on tuomassa yrityksille uuden tuotannontekijän: päästöoikeudet. Samalla valtioille tulee uusi kilpailutekijä, sillä saatavilla olevien päästöoikeuksien määrä lisää tai vähentää maiden houkuttelevuutta investointikohteena.

Hyvän ilmastopolitiikan tunnusmerkki on, että se perustuu kansainväliseen yhteistyöhön, jossa ovat mukana kaikki merkittävät päästöjen aiheuttajat – niin teollisuusmaat kuin kehitysmaatkin.

Maailman suurimmat hiilidioksidipäästäjät vuonna 2000, milj. tonnia

Lähde: CDIAC, Oak Ridge National Laboratory, USA

Suomen näkökulmasta ilmastopolitiikan tulee myös olla sellaista, **että se ei heikennä vaan tukee Suomen ja suomalaisten yritysten menestymistä globaalissa kilpailussa**. Hyvä ilmastopolitiikka turvaa yrityksille tasavertaiset kilpailuolosuhteet ja mahdollistaa yritysten joustavan toiminnan globaalisti. Se kannustaa osaamisen ja teknologian kehittämiseen ja ekotehokkuuden parantamiseen. Se sopeutuu muuttuviin olosuhteisiin eikä aseta valtioita eriarvoiseen asemaan esimerkiksi maantieteen tai ilmasto-olojen perusteella. Nykyinen politiikka ei täytä mainittuja ehtoja.

Kun Kioton ilmastopöytäkirjassa ja edelleen EU:n sisäisessä taakanjaossa määriteltiin maakohtaiset päästökaupat, määriteltiin samalla pitkälle se, mitä missäkin maassa voidaan tuottaa. Muun muassa kansalaisjärjestöt ovat jatkaneet tätä ajattelua ehdottamalla, että kullekin maalle tulisi Kioto-kauden jälkeen antaa niiden väkilukua vastaava päästökauppa niin, että päästöoikeuksien määrä olisi henkeä kohti sama kaikkialla maailmassa. Eniten päästöoikeuksia olisi tällöin runsasväestöisissä kehitysmaissa, kun taas Suomi saisi hyvin pienen kiintiön. Tämä johtaisi siihen, että päästöjä aiheuttava toiminta siirtyisi pääosin kehitysmaihin.

Globaaliin toimintaympäristöön ei sovi se, että asetetaan maakohtaisia päästötavoitteita, jotka kahlitsevat talous- ja tuotantorakenteita. Olenaisempaa on tunnistaa ne toiminnot, joiden kehittämisellä on maailmanlaajuisesti suuri merkitys ilmastonmuutoksen hallinnassa. Esimerkkejä ovat autojen polttoaineenkulutuksen pienentäminen ja energiantuotannon hyötysuhteen parantaminen.

Ilmastonmuutoksen hallinnan avainasia on teknologian kehittäminen. Jotta ilmastopolitiikka kannustaisi osaamisen ja teknologian kehittämiseen eikä rajoittaisi talouden ja tuotannon kasvua, sen tulisi määrällisten rajoitusten sijasta asettaa suuntaviivoja tehokkuuden ja suorituskyvyn parantamiselle. Parannusten toteuttamiseen tulee samalla suunnata tutkimus- ja kehitysrahoitusta.

Maakohtaisia tavoitteita ei ole mielekäästä asettaa myöskään luonnonvarojen tai energian käytölle. Koska markkinat ovat globaalit, myös tuote-, energia- ja materiaalivirrat ovat globaali-

leja. Maailmanmarkkinoilla myytävien tuotteiden, kuten paperin, teräksen ja kemikaalien kysyntä määräytyy globaalisti. Jos tuotanto vähenee yhdessä maassa, se lisääntyy vastaavasti muualla.

Globaalit ympäristövaikutukset määräytyvät sen mukaan, kuinka suuri on tuotteiden kokonaiskysyntä ja miten ekotehokkaasti ne tuotetaan. Koska suomalaiset yritykset ovat ekotehokkaita, on hyödyllistä, että energiaa ja luonnonvaroja paljon tarvitsevia maailmanmarkkinatuotteita valmistetaan Suomessa. Vaikka se suurentaa Suomen ”ekologista jalanjälkeä”, se pienentää ympäristövaikutuksia maailmanlaajuisesti.

Samalla on tärkeää edistää sitä, että kehitysmaat panostavat ympäristönsuojeluun ja luonnonvarojen kestäväan käyttöön. Kauppa ja investoinnit tukevat tätä, sillä samalla kun ne lisäävät taloudellista hyvinvointia, ne luovat edellytyksiä ja halukkuutta ympäristöstä huolehtimiseen. Niiden kautta kehitysmaihin myös siirtyy uutta teknologiaa. Kun Suomesta viedään ekotehokkaita koneita ja laitteita, ympäristövaikutukset pystytään pitämään kohdemaassa pienempinä kuin silloin, jos markkinoita valtaavat huonompitasoiset kilpailijat.

7. Johtopäätökset: Kilpailukyky luo kestäväää kehitystä

■ Kestävä kehitys ja kilpailukyky eivät ole toistensa vastakohtia tai toisiaan poissulkevia. Päinvastoin: ne kuuluvat yhteen ja vaikuttavat toinen toisiinsa. Kestävä kehitys ja kilpailukyky eivät myöskään ole toistensa uhka vaan ne voivat tukea toinen toistaan myönteisen toimintakehän kautta:

- Jotta Suomi pysyy kestäväan kehityksen mukaisena toiminta- ja elinympäristönä, Suomen on oltava taloudellisesti kilpailukykyinen.
- Kun Suomi on kilpailukykyinen ja turvaa oman menestymisensä, Suomella on edellytykset edistää kestäväää kehitystä myös maailmanlaajuisesti, globaalisti.
- Globaalien kestäväan kehityksen edistäminen voi oikein kohdennettuna tukea Suomen ja suomalaisyritysten kilpailukykyä ja menestymistä.

Jotta kestäväan kehityksen ja kilpailukyvyn toisiinsa myönteisesti vaikuttava toimintakehä voi toteutua, kestäväan kehityksen politiikka ei saa olla rajoittavaa ja säätelevää. Parhaat tulokset saavutetaan silloin, kun politiikka kannustaa innovaatioihin ja tuotannollisiin investointeihin ja luo näille onnistumisen edellytyksiä. – Ilman kilpailukykyä ei ole kestäväää kehitystä.

Kestävän kehityksen historiaa

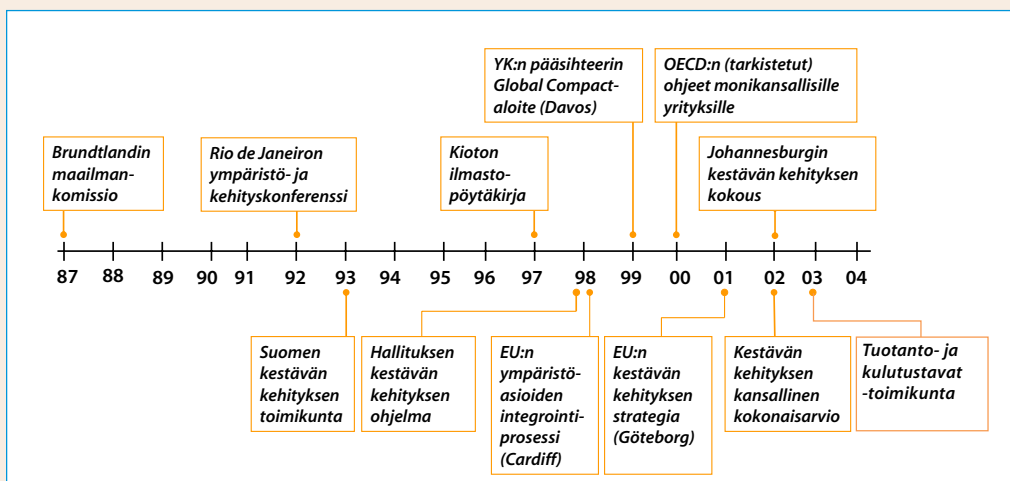
■ Kestävän kehityksen käsitteen toi keskusteluun vuonna 1987 Norjan pääministerin Gro Harlem Brundtlandin johtama ympäristön ja kehityksen maailmankomissio. Tuolloin kannettiin huolta kehitysmaiden tilanteesta, luonnonvarojen riittävydestä ja ympäristön kuormittumisesta.

Riosta Johannesburgiin

Rio de Janeirossa pidettiin vuonna 1992 ympäristö- ja kehityskonferenssi, jonka jälkeen ympäristökysymykset ovat olleet entistä vahvemmin esillä kansainvälisissä kokouksissa. Poliittisesti mielenkiintoisimmaksi asiaksi on nousut ilmastonmuutoksen torjunta. Rion kokouksen aikoihin solmitun puitesopimuksen pohjalta neuvoteltiin nopeasti ilmastopöytäkirja, joka hyväksyttiin vuonna 1997 Kiotossa. Yhdysvallat kuitenkin irtisanoutui myöhemmin pöytäkirjasta, ja sen voimaantulo on edelleen epävarma.

Ympäristöasioiden rinnalla alkoi 1990-luvun loppupuolella painottua kestävän kehityksen sosiaalinen ulottuvuus. Yhdeksi keskustelun aiheeksi nousi yritysten, erityisesti monikansallisten yritysten yhteiskunnallinen vastuu, mistä esimerkkejä ovat YK:n pääsihteerin Global Compact -aloite ja OECD:n tarkistetut toimintaohjeet yrityksille. Huomio kiinnittyi myös kehitysmaiden köyhyyteen, ja Johannesburgissa vuonna 2002 pidetyssä Rion seurantakokouksessa se olikin tärkein teema. Kehitysmaiden asemaa on käsitelty myös maailman kauppajärjestön WTO:n kokouksissa. Kansainvälinen työjärjestö ILO puolestaan perusti globalisaation sosiaalista ulottuvuutta tarkastelleen maailmankomission, jonka toisena puheenjohtajana toimi tasavallan presidentti Tarja Halonen. Ympyrä on näin sulkeutunut, sillä kansainvälisellä asialistalla on taas kestävän kehityksen alkuperäinen kokonaisuus: taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen ulottuvuus.

Kestävän kehityksen aikajana

EU:n kestävän kehityksen strategia

EU:ssa kestävä kehitys nostettiin esiin 1990-luvun loppupuolella. Kun Suomi oli EU:n puheenjohtajamaa vuonna 1999, painotettiin sitä, että ympäristönäkökohdat täytyy kytkeä kaikkiin toiminta-aloihin. Sitten päätettiin, että ympäristöasiat kytetään myös Lissabonin työllisyys- ja kilpailukykystrategiaan, jolloin strategia kattaa taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristöä koskevat näkökohdat. Tätä kokonaisuutta seurataan vuosittain kevään huippukokouksessa. Makrotason kestävän kehityksen rinnalla EU:ssa käydään keskustelua myös yritysten yhteiskuntavastuusta.

Suomessa kestävän kehityksen toimikunta

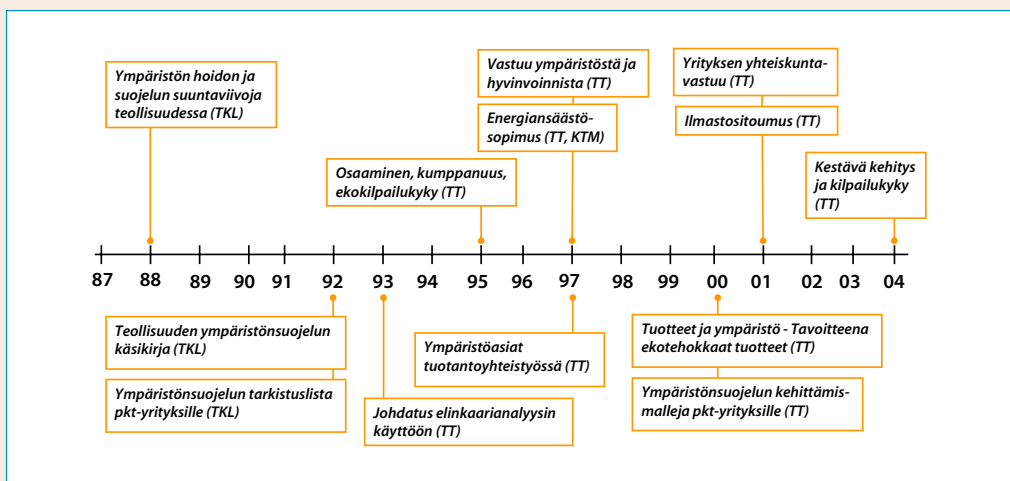
Suomessa kestävä kehitys on käsitelty Brundtlandin komission ajoista lähtien lukuisissa komiteoissa ja toimikunnissa. Suomessa tyydyttävää on ollut se, että keskusteluun ovat osallistuneet monet yhteiskunnan tahot. Vuonna 1993 Suomeen perustettiin pääministerin johtama kestävän kehityksen toimikunta. Hallitus laati kestävän kehityksen ohjelman vuonna 1998,

ja myös teollisuus ja eräät muut tahot laativat omat ohjelmansa. Pääpaino oli tuolloin ympäristöasioissa, mutta nykyisin kestävän kehityksen toimikunnan työohjelma kattaa kestävän kehityksen kaikki osat. Ympäristönäkökohtien kytkeä eri aloihin, kuten energia- ja liikennepolitiikkaan, on Suomessa pitkällä. Ajankohtainen hanke on kestävä kulutusta ja tuotantoa edistävän kansallisen ohjelman valmistelu.

TT aktiivinen osapuoli

TT on ollut kestävän kehityksen kysymyksissä aloitteellinen edelläkävijä sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Yleisen suuntauksen mukaisesti 1990-luvulla painopiste oli ympäristöasioissa. TT:ssä valmisteltiin yritysten ympäristöasioiden hoitamisen tueksi oppaita ja suosituksia sekä linjauksia ja kannanottoja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Yksi esimerkki on vuonna 1995 julkaistu ympäristölinjaus ”Osaaminen, kumppanuus, ekokilpailukyky”. Vuosituhannen vaihteessa TT avasi keskustelua yritysten yhteiskuntavastuusta ja vastuullisesta yritystoiminnasta. Nyt ovat vuorossa TT:n näkemykset kestävästä kehityksestä ja kilpailukykyä voimistuvan globalisaation oloissa.

Kestävän kehityksen aikajana, TT:n* omaehtoisia hankkeita

*Ennen vuotta 1993 Teollisuuden Keskusliitto TKL

Julkaisu löytyy TT:n Internet-osoitteesta

www.tt.fi/julkaisut

Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto

Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund

PL 30 (Eteläranta 10), 00131 HELSINKI. Puh. (09) 68 681